

Jelentés

VEBE

Veszprém

1997.

JELENTÉS

a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató
Egyesület

1997. évi munkájáról

VESZPRÉMI EGYETEMI

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

1998. január

Írták:

Schäfer István Zsolt
Meiczinger Máté
Futó János
Nagy Csilla
Antók Sarolta
Gyulavári Zsuzsanna

Szakvizsgálatok:

Futó János (geológia)
Dr. Detre Csaba (triász kövületek)
Dr. Kordos László (állatcsontok vizsgálata)
Véghné dr. Neubrandt Erzsébet
(megalodon kövületek)

Térképek:

Schäfer István Zsolt
Meiczinger Máté
Nagy Csilla

Fotó:

Schäfer István Zsolt
Niedermayer Attila
Bujdosó Tünde
Antók Sarolta

Kutatásvezető (vendég) :

Dr. Veress Márton

A feltáró munkákat az egyesület tagjai végezték.

Tartalomjegyzék

Tárgyévi munkaterv	1
Összefoglaló	3
1. Feltáró tevékenység	7
1.1. Feltáró munka a Csatár-hegyi-barlangban	8
1.2. Feltáró munka a som-hegyi Róka-lyuk-barlangban	19
2. Tudományos munkák	26
2.1. Újabb üledékföldtani megfigyelések a Csatár-hegyi-barlangban	27
2.2. Újabb csontleletek vizsgálata a Csatár-hegyi-barlangból	28
2.3. Felső-triász nóri kövületek és kőzetek vizsgálata a Csatár-hegyi-barlangból	29
2.4. Megalodontidák új lelőhelye a Csatár-hegyen	33
2.5. Újabb földtani adatok és összefüggések a Csatár-hegyen	36
2.5.1. Kalcitkérgék felszíni előfordulásai	36
2.5.2. Mészhomokkő üledék a felszínen	42
2.6. Adatok a som-hegyi Róka-lyuk-barlang fejlődéstörténetéhez	43
3. Dokumentációs munkák	46
3.1. Újabb adatok Veszprém barlangkataszteréhez	47
3.1.1. Jeruzsálem-hegyi Hasadék-barlang	47
3.1.2. A Csatár-hegyi 2.sz. barlang	49
3.2. A bakonybéli Som-hegy Róka-lyuk-barlangjának irodalmi vonatkozásai	55
3.3. Újabb adatok a Papod-hegy barlangkataszteréhez	58
3.4. A szentantalfai Pokol-lik legújabb felmérése	64
4. Csoportélet	70
Újságcikkek	77
Irodalom jegyzék	85
Mellékletek	

A Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület munkaterve az 1997. évre

1. Feltáró munka

1.1. A Csatár-hegyi-barlang feltárásának folytatása, kutatóárok mélyítése a barlang üledékében.

1.2. A miklóspál-hegyi Rókalyuk-barlang feltárásának folytatása.

1.3. A som-hegyi Róka-lyuk-barlang feltárásának elkezdése.

2. Tudományos munka

2.1. A Veszprémtől-Szentgálig terjedő dolomitvonulat tudományos vizsgálatának folytatása.

2.2. A Papod-hegy karsztosodásának vizsgálata, a barlangkataszter kiegészítése.

2.3. Üledékszondázás folytatása, rendszeres hőmérsékletmérés és csepegés-észlelés elkezdése a Csatár-hegyi-barlangban.

2.4. A Csatár-hegyi barlang üledékének őslénytani vizsgálata.

2.5. A Csatár-hegy karsztosodásának további vizsgálata, terepbejárások.

3. Dokumentációs tevékenység

3.1. A Papod-hegy további terepbejárása, új barlangok feltérképezése.

3.2. Veszprém barlangkataszterének kiegészítése, terepbejárások.

4. Csoportélet

- 4.1. Tavaszi tábor szervezése a som-hegyi Róka-lyuk-barlang feltárására.
- 4.2. Egy hetes nyári tábor szervezése a Csatár-hegyen. A táborban a barlang feltárásának folytatása.
- 4.3. Barlangtúrák szervezése egész évben a Bakony és az ország nagyobb barlangjaiba.
- 4.4. Klubnapjainkon előadások tanfolyamok szervezése.
- 4.5. Együttműködés más szervezetekkel, közös programok, rendezvények szervezése
- 4.6. Egyesületünk eredményeit bemutató kiállítás szervezése.

Veszprém, 1996. október 30.

Schafer István Zsolt
egyesületi elnök

Összefoglaló

1. Feltáró tevékenység

1.1. Feltáró munka a Csatár-hegyi-barlangban (kat.sz.: 4430/5)

A barlang feltárását főként a nyári kutatótáborunk ideje alatt, és az őszi időszakban folytattuk. Az év során megközelítőleg 50 köbméternyi üledéket termeltünk ki. Felhagytunk az üledék teljes keresztmetszetben való kitermelésével. Az üledékben kutatóárkokat illetve egy kutatóaknát alakítottunk ki. Az év végére a terem déli falánál a törés mentén egy aláhajlás kezdett kibontakozni. Jelenleg ez a barlang legmélyebb pontja, 13 méter mélységben.

1.2. Feltáró munka a Som-hegy Róka-lyuk

barlangjában (kat.sz.: 4413/3)

Elkészítettük a közelmúltban megtalált barlang térképét és a legújabb leírását. A 14 méter hosszú barlang egyetlen teremből áll, melynek végét nagymennyiségű agyagos kötormelék zárja el. A törmelék eredményes kitermeléséhez a bejárati részen szintcsökkentést kell végrehajtani. Ezt a munkát a tavaszi időszakban kezdtük el.

2. Tudományos munkák

2.1. Újabb üledékföldtani megfigyelések a Csatár-hegyi-barlangban

A barlangban végzett feltáró munka során, a kutatóakna falában egy rendkívül érdekes üledék-rétegsor tárult fel. A rétegsor felső szakaszán finomrétegzettség figyelhető meg. Az alsó rétegekből - az ebből a barlangból már korábban is leírt - szeptáriás laminit gumók eddig még nem tapasztalt formában kerültek elő.

2.2. Újabb csontleletek a Csatár-hegyi-barlangból

A barlangból a csontgazdag dolomitmurvás üledék kifogyása után csak kevés állatcsont került elő. A megtartási állapotuk alapján holocén csontokat Dr. Kordos László, a Magyar Állami Földtani Intézet munkatársa határozta meg. A barlangban gyűjtött agyagos üledékminták iszapolásából felső pleisztocén korú csonttöredékek is előkerültek, melyek a Bakonyban nem gyakoriak.

2.3. Felső-triász nóri kőületek és kőzetek vizsgálata

a Csatár-hegyi-barlangból

A barlang bezáró kőzetéből ősmaradványok kerültek elő. A törmelekből és a szálkőzetből gyűjtött anyagot Dr. Detre Csaba a Magyar Állami Földtani Intézet munkatársa vizsgálta meg. A gyűjtött anyagból többek között egy eddig még nem jegyzett új faj is előkerült, melyet a felfedezés helyéről neveztek el. A triász lelet azért is érdekes, mert ebből a korszakból új faj ritkán írnak le. A barlangból vett dolomit mintákon végzett extraterresztrikus szferula vizsgálat is érdekes eredményt hozott.

2.4. Megalodontidák új lelőhelye a Csatár-hegyen

A Csatár-hegyen végzett terepbejárások során a hegy nyugati lejtőjén, Megalodon kőületek egy újabb lelőhelyére akadtunk. A helyszínen végzett gyűjtés eredményeként négy fajt sikerült elkülöníteni. Ezek a fajok az egész alpi kifejlődésű felső triász területén gyakoriak és ismertek.

2.5. Újabb földtani adatok és összefüggések a

Csatár-hegyen

A hegy területén végzett terepbejárások során a felszínen a terület karsztosodásával kapcsolatos kőzettanilag és geomorfológiailag is értékes képződményeket találtunk. Ezek a kalcitképződmények, melyek minden bizonnyal az egykor létezett, de mára elpusztult barlangjáratok, üregek kalcit bekérgezéseinek maradványai lehetnek. A képződmények mérete és elhelyezkedése az egykori aktív karsztos tevékenységre enged következtetni.

A Csatár-hegy keleti lankás lejtőjén dolomitra települt mészhomokkő üledéklerakódás található, melynek előfordulása a környéken egyedülálló. A mészhomokkő szerkezeti adottságai és a Csatár-hegyi-barlang üledékkitöltésének formái között hasonlóság figyelhető meg.

2.6. Adatok a Som-hegyi Róka-lyuk-barlang genetikájához

A barlang jellegéből adódóan elképzelhető, hogy valaha forrás-barlangként működött. Az üledékkel feltöltődött barlangban, egy későbbi vízáramlás alámoshatta a kitöltést, mely utóbb leszakadva eltemette az addig szabad folytatást.

3. Dokumentációs munkák

3.1. Újabb adatok Veszprém barlangkataszteréhez

(kat.ter.: 4430)

A Veszprém területén végzett terepbejárások során két újabb kisbarlangot találtunk, melyeknek elkészítettük térképét és leírását. Az egyik üreg a Csatár-hegy nyugati oldalán található - általunk már korábban is regisztrált - kisbarlang, a másik pedig Veszprémben a Séd-völgyében egy eddig még nem említett hasadéküreg.

3.2. A bakonybéli Som-hegy Róka-lyuk-barlangjának

irodalmi vonatkozásai

A nemrégiben előkerült kisbarlang több, évszázadokkal ezelőtt keletkezett barlangleírással hozható összefüggésbe. Ha a leírások valóban erről a barlangról készültek, akkor a jelenlegi méreteinél nagyobb hossza kell számítanunk.

3.3. Újabb adatok a Papod-hegy barlangkataszteréhez

(kat.ter.: 4411)

Az 1997 évben végzett terepbejárások során újabb karsztjelenségeket találtunk a hegyen. Egy újabb kisbarlang felmérésével a terület barlangjainak száma négyre emelkedett. A barlang morfológiája oldásos eredetet mutat.

3.4. A szentantalfai Pokol-lik újabb felmérése (kat.sz.: 4461/7)

A 10 méteres kisbarlangot oldásos formái, és a jól behatárolt bontási iránya teszik érdekessé. Elkészítettük a barlang legújabb térképét, és leírását.

4. Csoportélet

Az 1993 tavaszán alakult csoportunk taglétszáma folyamatosan gyarapodik. 1997 őszén sok új lelkes egyetemista csatlakozott egyesületünkhöz. Ebben az évben rengeteg barlangtúrát szerveztünk, több helyen végeztünk feltáró, kataszterező munkát. Klubnapunkat továbbra is csütörtökönként tartottuk. Rendeztünk egy, az egyesületünk eddigi munkájáról szóló vándorkiállítást, amelyet több helyen is látogathattak az érdeklődők. Az év legkiemelkedőbb eseménye ismét a nyári táborunk volt, amit immár ötödik alkalommal rendeztünk meg. Több szervezettel, intézménnyel kötöttünk együttműködési szerződést, melyeknek eredményeként közös programok, rendezvények kerültek lebonyolításra. Sikerült befejeznünk csatár-hegyi kutató állomásunk építését, mely a legnagyobb kényelemmel szolgálja a kutató munkát. Az őszi időszakban részt vettünk a Barlangkutatók Szakmai Találkozójának szervezésében, mely novemberben a Veszprémi Egyetem aulájában került megrendezésre. Tevékenységünket nem csak a helyi sajtóban, hanem már az interneten is figyelemmel kísérheti az érdeklődő.

1.1. Feltáró munka a Cséfalvay-hegyi barlangban

A barlang feltárását 1993 nyarán kezdtük meg, és az elmúlt években a barlang kiterjesztésének kitermelését folytattuk. A munkák során 1994-ben is érdekes rétegsor kezdett kibontakozni, a rétegek felgyűlésével és a rétegek lezárdásainak, régeszeti leletek, illetve a barlangrendszer lezárásai. Ebben a rétegsorban érdekes képződményeket, például a barlangfalak gumókat találunk. A feltáró munka során külső munkások bevonásával láttuk el a munkákat. Az elmúlt években sikerült megoldani a feltáró munka gépésztését. A barlangban a földművelésügyi akadémia építési munkálatai miatt a nyári időszakban a barlangban

1. Feltáró tevékenység

Az 1997-es évben tovább folytattuk a barlang feltárását. Az elmúlt időszakban csak néhány konténernyi földet termeltünk ki a barlangból. Az egyhetes nyári tábor emellett komolyabb eredményt hozott. A tábor alatt közel ötven fő részvételével 11 konténernyi földet termeltünk ki a barlangból. A földet a munkások a barlangban a földművelésügyi akadémia Kommunális Rt. továbbra is díjmentesen szállította el. Személyi erőnket az előző évektől eltérően - tovább folytattuk a barlangban a rendszeres munkát. Megnövekedett létszámunk lehetővé tette, hogy november 15-én - a vizsgaidőszak kezdetéig - minden héten egy helköznap is dolgozzunk a barlangban (3.4. fénykép). A délutáni műszak 16⁰⁰-kor kezdődik, és a késő estig tart. A munkát rendszeresen folytatjuk, és az őszi időszakban közel annyi anyagot termeltünk ki a barlangból, mint a nyári tábor ideje alatt. Ha ezt a követelményt tovább folytatni tudjuk, akkor évente háromszor annyi földet termeltünk ki a barlangból, mint eddig. A földet a munkások a földművelésügyi akadémia Kommunális Rt. továbbra is díjmentesen szállította el. Személyi erőnket az előző évektől eltérően - tovább folytattuk a barlangban a rendszeres munkát. Megnövekedett létszámunk lehetővé tette, hogy november 15-én - a vizsgaidőszak kezdetéig - minden héten egy helköznap is dolgozzunk a barlangban (3.4. fénykép). A délutáni műszak 16⁰⁰-kor kezdődik, és a késő estig tart. A munkát rendszeresen folytatjuk, és az őszi időszakban közel annyi anyagot termeltünk ki a barlangból, mint a nyári tábor ideje alatt. Ha ezt a követelményt tovább folytatni tudjuk, akkor évente háromszor annyi földet termeltünk ki a barlangból, mint eddig. A földet a munkások a földművelésügyi akadémia Kommunális Rt. továbbra is díjmentesen szállította el. Személyi erőnket az előző évektől eltérően - tovább folytattuk a barlangban a rendszeres munkát. Megnövekedett létszámunk lehetővé tette, hogy november 15-én - a vizsgaidőszak kezdetéig - minden héten egy helköznap is dolgozzunk a barlangban (3.4. fénykép).

1.1. Feltáró munka a Csatár-hegyi-barlangban

A barlang feltárását 1993 nyarán kezdtük el, s az elmúlt években a barlang kitöltésének kitermelését folytattuk. Ennek során 1994-ben egy érdekes rétegsor kezdett kibontakozni, melynek felső régiójából barlangi képződmények, régészeti leletek, illetve állati csontleletek is előkerültek. Ebben a rétegsorban érdekes képződményeket, szeptáriás laminit gumókat találtunk. A feltáró munka során kútgyűrűvel biztosítottuk, létrával láttuk el, majd lezártuk a bejáratot. Az előző években sikerült megoldani a feltáró munka gépesítését. Az 1996. évben a feltáró munka a kutatóház építési munkálatai miatt a nyári tábor idejére korlátozódott.

Az 1997-es évben tovább folytattuk a barlang feltárását. A tavaszi időszakban csak néhány konténernyi üledéket termeltünk ki a barlangból. Az egyhetes nyári tábor ennél komolyabb eredményt hozott. A tíz nap alatt közel ötven fő részvételével 11 konténernyi üledék (kb. 30 m³) került kitermelésre (1.,2. fénykép). A konténereket a veszprémi Kommunális Rt. továbbra is díjmentesen szállította el. Szeptembertől - az előző évektől eltérően - tovább folytattuk a barlangban a rendszeres munkát. Megnövekedett létszámunk lehetővé tette, hogy november végéig - a vizsgaidőszak kezdetéig-, minden héten egy hétköznap is dolgozzunk (3.,4. fénykép). A délutáni műszak 16⁰⁰-kor kezdődik, és a késő estébe is belenyúlik, mire egy konténer tele lesz. Ezt a munkát rendszeresen folytattuk, és az őszi időszakban közel annyi anyagot termeltünk ki a barlangból, mint a nyári tábor ideje alatt. Ha ezt a következő évtől folytatni tudjuk, akkor évente háromszor annyi üledéket tudunk kitermelni, mint eddig. A kitöltés hatalmas mennyisége és a lefelé szélesedő járatok miatt már az elmúlt évben felhagytunk az üledék teljes

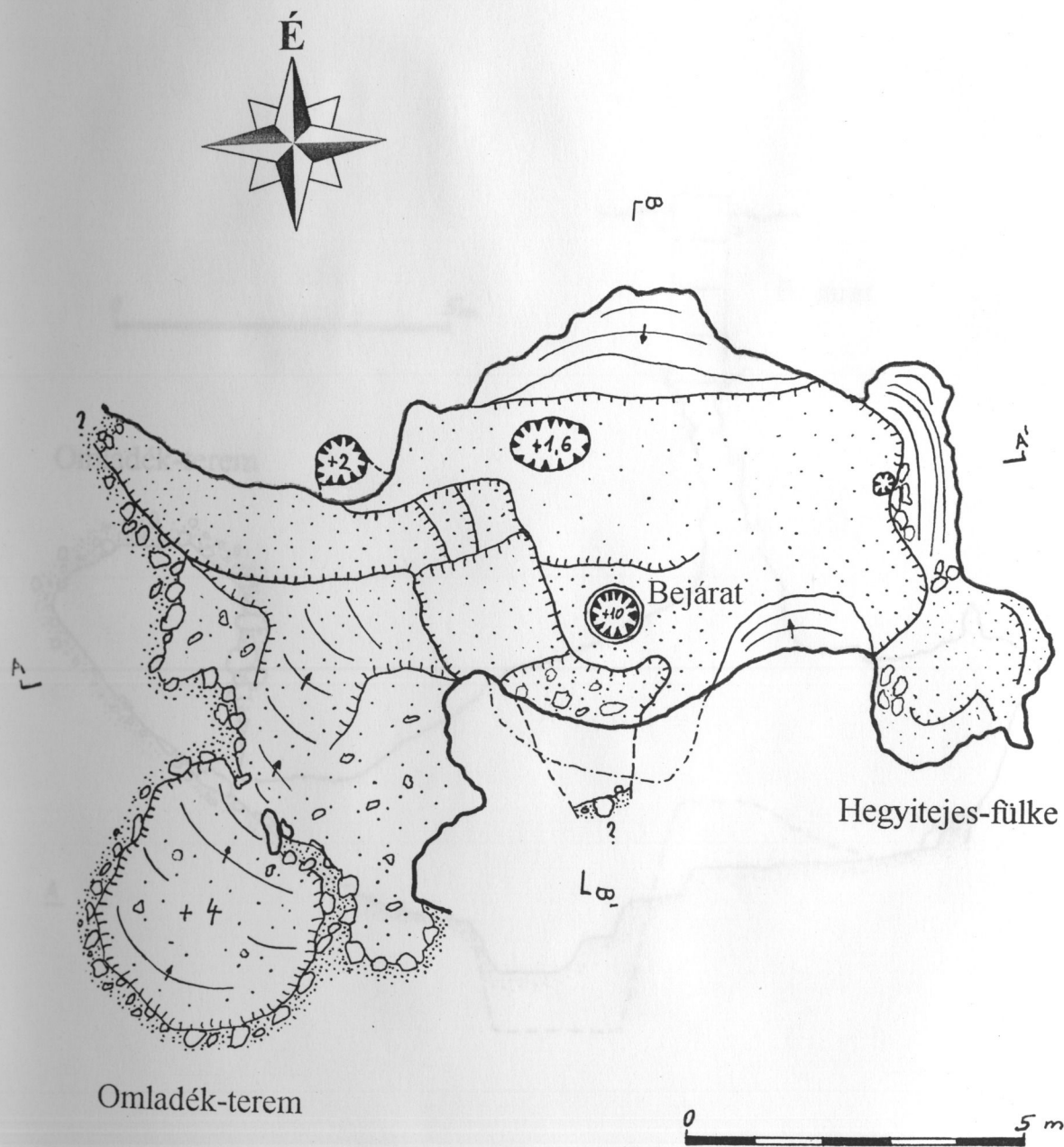
keresztmetszetben való kitermelésével (5.,6. fénykép). A tárgyévben folytattuk a már korábban nyugati irányban elkezdett kutatóárok mélyítését. Ez az árok az északi fal mentén az omladékos rész irányába tart, illetve igyekszik kerülni azt (7. fénykép). Az innen kitermelt üledék rendkívül összetett. Különböző színű agyag és kőzetlisztes rétegek váltják egymást, bennük kisebb-nagyobb dolomitdarabokkal, agyagkonkréciókkal. Az árkot úgy alakítottuk ki, hogy benne az aláhajlás alatt is állva lehessen dolgozni. A barlang északi falát követve az árok északi irányba kanyarodik. Itt a mennyezetet bal oldalról kőtörmelék, jobb oldalról pedig a barlang aláhajló fala alkotja. Balról az omlásos kőtörmeléket egy faácsolattal biztosítottuk (8. fénykép). A járattalp a kutatóárookban még mélyíthető, csak egy helyen van egy benyúló szálkőhíd. A barlang jellege itt azt mutatja, hogy az omlásos részen egy nagyobb alapterületű terem lehetett, mely a felharapózásból származó kőtörmelékkel erősen feltöltődött. Ebben a törmelékben már az elmúlt években megkíséreltünk felfelé bontani. A törmelékben négy méter magasra sikerült feljutni, de a nagymennyiségű anyag és az omladékból álló mennyezetből kipergő kövek miatt felhagytunk a járat bontásával. Az itt keletkezett üreget Omladék-teremnek neveztük el. Ebben az irányban a továbbiakban csak ácsolat készítésével lehet tovább bontani.

A nyári táborban egy másik kutatóárok mélyítését is elkezdtük, mely az előzőre majdnem merőlegesen déli irányba indul. Ennek a terem közepe felé eső, létra alatti részét később kutatóaknává alakítottuk át. Az őszi időszakban ennek a mélyítésével foglalkoztunk (9. fénykép). A 2x2 m alapterületű kutatóaknával 2 méter mélységet értünk el, ahol egy köves rész nehezítette a bontást. Itt egy nagyobb dolomittömb kezdett el kibontakozni, melyről nem lehetett megállapítani, hogy szálban áll-e. Ezután a kutatóaknából északi irányba egy újabb kutatóárkot indítottunk. Egy méteres szélességben másfél métert bontva előre, elértük a terem

falát, ahol a terem az észak-déli irányú repedés mentén kiszélesedik. A terem fala mellett lefelé bontva a repedés mentén aláhajlás kezdett kibontakozni, ahol az év végéig 1.5 méterre sikerült bebontani (10. fénykép). Ezen a részen erősen kötött, agyagos kitöltés mutatkozik nagy dolomitdarabokkal, melynek kitermelése nehézkes. A helyenként tiszta agyagba csigás kézifúróval méternyire is be tudtunk fúrni, ahol a fúró feltehetően dolomitdarabokban akadt el. A következő évtől ennek a járatnak a bontását fogjuk folytatni.

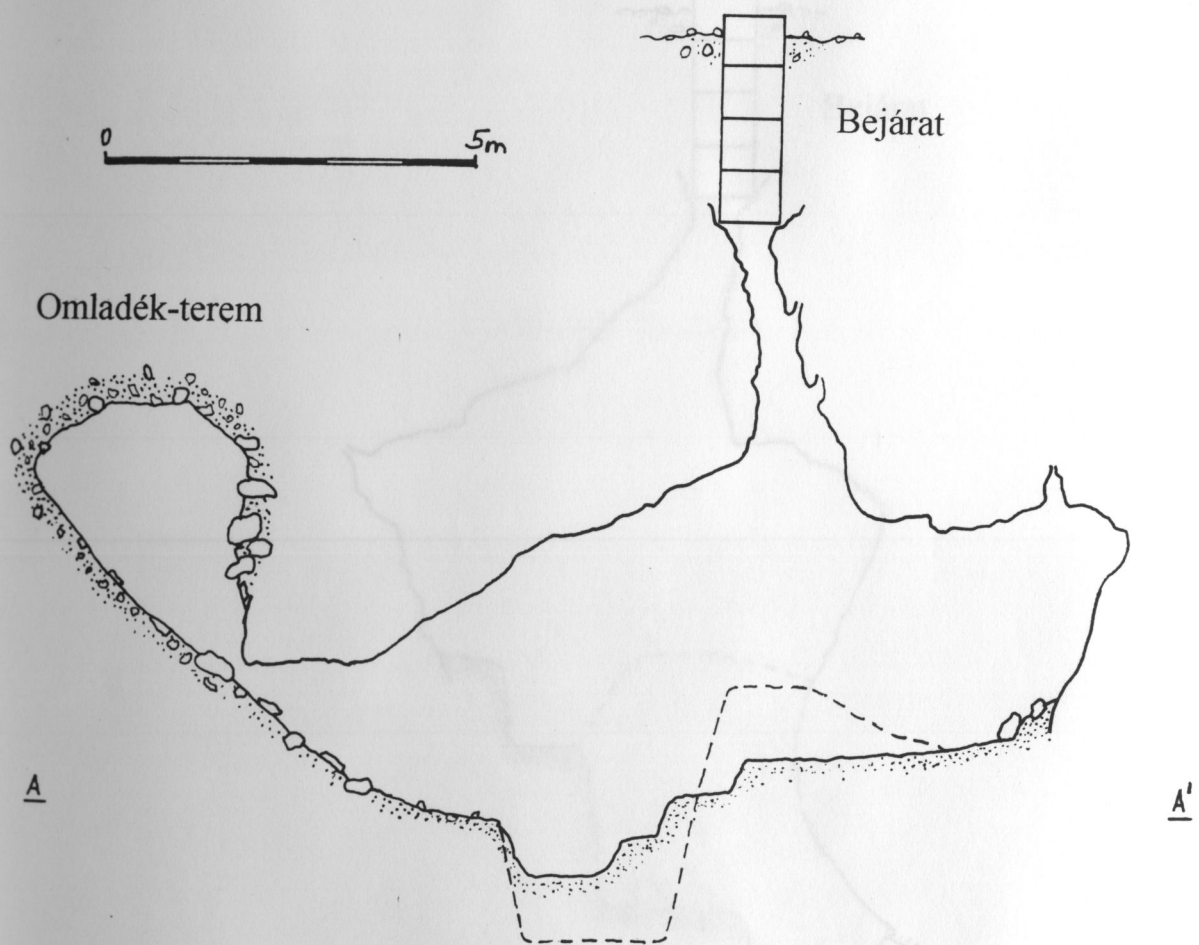
A kutatóakna mélyítésével a létra alatt egy rendkívül érdekes rétegsor tárult fel 3 méteres vastagságban. Ebben a feltárásban különböző üledékrétegek váltják egymást, melyek további vizsgálatával értékes adatokat nyerhetünk a terület fejlődéstörténetéről. A fenti munkák mellett egyéb tereprendezési munkákat is végeztünk. Az árkokhoz vezető tereplépcsők kialakításán kívül az omladékos rész környékének letisztítására is sor került, veszélytelenítve ezzel az árkokban folyó munkát. Az üledék kitermelésével elértük és el is kerültük a két évvel ezelőtti üledékszondázás legmélyebb pontjait. Ez azt mutatja, hogy a fúrások a járattalp helyett egytől egyig kődarabokban akadtak el. A legújabb felmérés szerint a barlang jelenlegi mélysége 13 méter. Elkészítettük a barlang legújabb metszeteit és módosított alaprajzát.

A Csatár-hegyi-barlang alaprajza

Felmérte a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület
1997. december

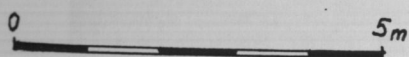
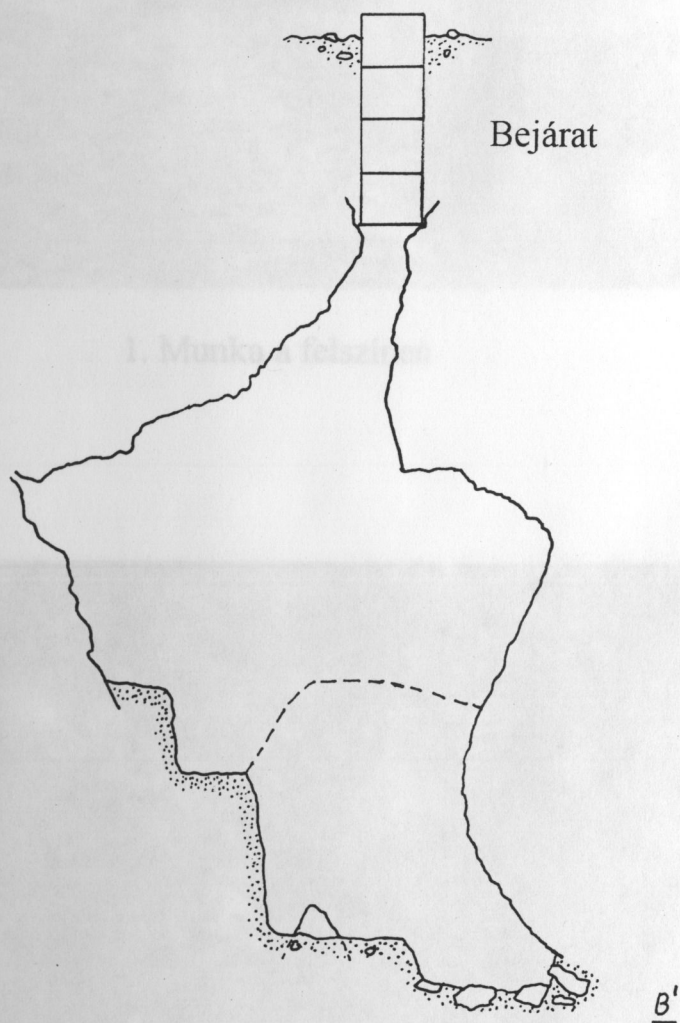
A Csatár-hegyi-barlang hosszmetszete

Felmérte a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület
1997. december

A Csatár-hegyi-barlang keresztmetszete

Felmérte a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület
1997. december

1. Munka a felszínen

2. Feltáró munka a barlangban

3. Üledékszállítás a felszínre

4. A kutatóakna mélyítése

5. A barlang terme az üledék rétegsorával
6. Az Omladék-terem bejárata

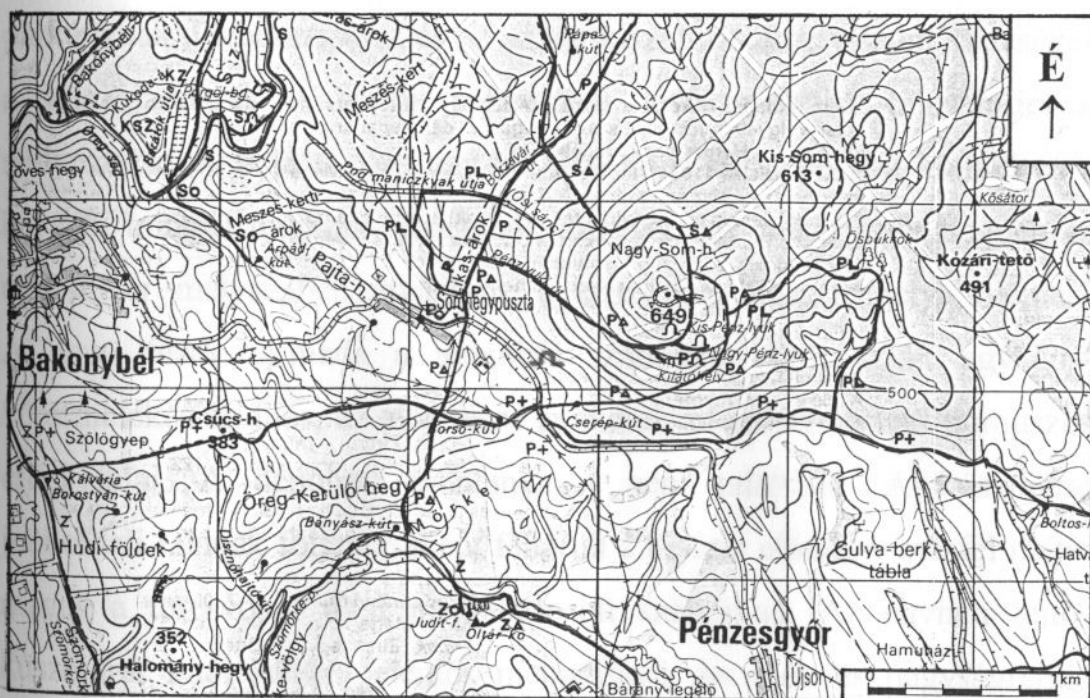
7. A nyugati irányban ásott kutatóárok
8. A kutatóárok vége

9. Kutatóakna a terem közepén
10. A kutatóaknából déli irányba induló aláhajlás

1.2. Feltáró munka a som-hegyi Róka-lyuk-barlangban

A zirci barlangászok által 1996-ban megtalált barlang feltárását 1997-ben kezdtük el (11.,12. fénykép). A barlang a Somhegy-pusztáról a Som-hegyre felvezető nyiladék mellett egy sziklafal aljában található, közvetlenül az út melletti tisztás fölött, kb. 15 méteres magasságban. Sziklás környezete a lombtalan időszakban a Bakonybélbe vezető útról is jól látszik (1.ábra). A feltáró munka során elkészítettük a barlang térképét és legújabb leírását.

1. ábra: A som-hegyi Róka-lyuk-barlang helyszínrajza

A lapos bejáraton négy métert kúszva egy szűkületen átbújva jutunk a jelenleg 14 méter hosszú barlang egyetlen termébe (13. fénykép). A kb. 10 m² alapterületű terem magassága helyenként eléri az 5 métert. A viszonylag magas terem mennyezetét és kitöltését apró kőzet-

darabokkal kevert agyagos összlet alkotja. A mennyezetten ez az összecementálódott üledék beboltozódást mutat, az aljzaton pedig kúpszerűen felhalmozódott (14. fénykép). Az üledék felszínén viszonylag nagyméretű kövek hevernek. A terem legfelső rejtett részén az agyagos kitöltés felületén egy helyen cseppkőkéreg látható (15. fénykép). A teremből keleti irányba egy kis, jelentéktelen oldaljárat nyílik, melynek alja üledékben végződik. Ennek az oldalagnak a végéből esetleg lefelé adódik bontási lehetőség. Az üreg falán egy helyen farkasfog-szerű cseppkőbekéregződés látható (16. fénykép).

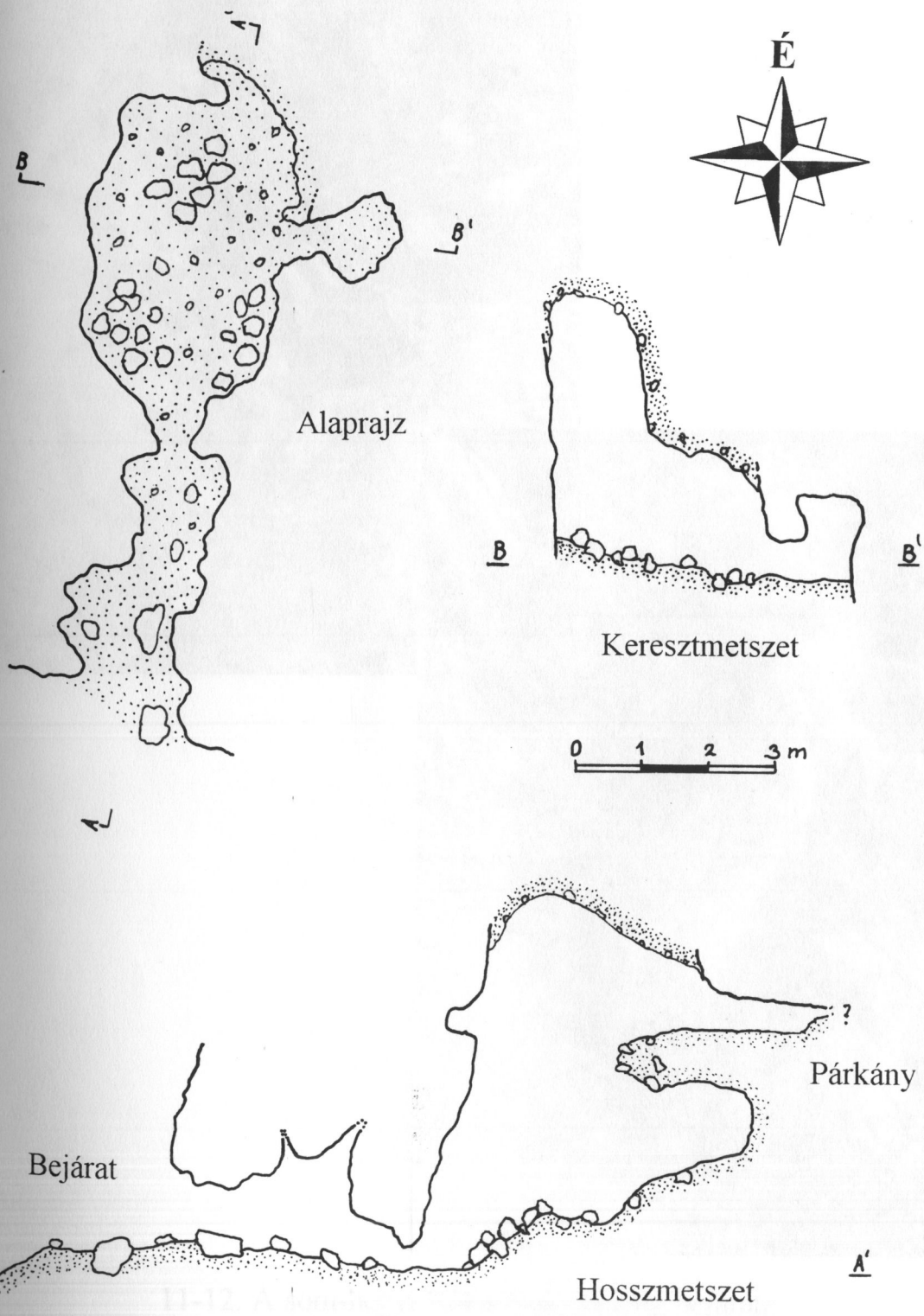
A fő továbbjutási irány egy kitöltött hasadék amely az üreget meghatározó törésvonal mentén fekszik. Az itt végzett munkát veszélyessé teszi egy kitöltésből álló instabil 2-3 m³-es párkány. Ennek a párkánynak a lebontásához és az anyag kiszállításához viszont szükséges a kúszójárat és a terem bejáratánál lévő szűkület talpszintjének süllyesztése. A bejárat előtt egy kb. 3x4 m-es sík depó volt kialakítva a korábbi bontási munkák anyagából, amelyet egy méter szélességben és egy méter mélységben átvágtunk a kúszójárat hossz tengelye mentén. A depó felső harmada a teremből származó vörös színű agyagos-kötörmelékes kitöltés, az alsó része gyökerekkel erősen átszőtt humuszos erdei talaj. A depóban csontanyagot nem találtunk. A kúszójárat jobb oldali falának folytatásaként feltárult a bejárat előtt egy másfél méter magas a törésvonal által meghatározott szálkőpad. Az enyhén lejtős kúszójárat kitöltésében jelentős mennyiségű deciméteres nagyságrendű kődarab volt amely valószínűleg a plafonból pergett-fagyott ki. Ez a kipergés erősen hozzájárult a kúszójárat kialakulásához. Ennek köszönhető az is hogy a járat falain oldási nyomok, képződmények -egy szűk hasadéktól eltekintve- nem találhatók. A kitöltés anyaga éles határral két részre különíthető el. A felső réteg egy laza humuszos talaj, levéllel és gallyal borítva. Ennek a rétegnek a vastagsága a bejáratnál kb.

40 cm, a szűkületnél 4-5 cm. Az alatta lévő réteg tömör, nehezen bontható humuszos agyag. E réteg vastagsága egyenlőre még nem ismert, eddig 30-40 cm került kitermelésre. A két réteg határfelülete nagyon erősen elkülönül, valószínűleg valamilyen üreglakó állat járófelülete volt, ezáltal lett az alsó réteg teteje ilyen sima és tömör. Korábbi állati tevékenységre utal még a terembe vezető szűkület simára és fényesre koptatott, csiszolt fala is. A terem talpán a vörösayagos kitöltésben humuszos anyagot vagy állati tevékenységre utaló csontmaradványokat nem találtunk, amely pedig jellemző az ilyen szűk, közel vízszintes bejáratú kisbarlangokra. Ezt a réteget nagy valószínűséggel maga alá temette a plafonról és a falakról leszakadó kitöltés.

A továbbiakban folytatjuk a kúszójárat mélyítését különös tekintettel a szűkület tágítására, ezután a teremben helyet kell biztosítani a párkány leomlasztásához úgy hogy a szűkületet ne zárjuk el. Csak ezek után lehet hozzákezdeni a tulajdonképpeni feltáráshoz, a teremből kiinduló függőleges hasadék kibontásához.

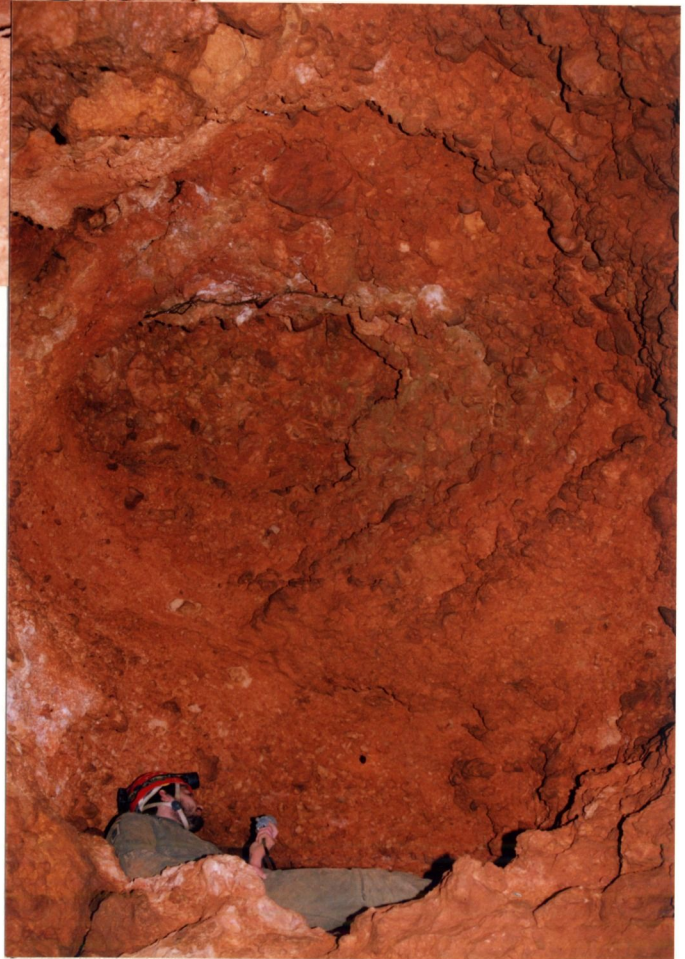
A som-hegyi Róka-lyuk-barlang

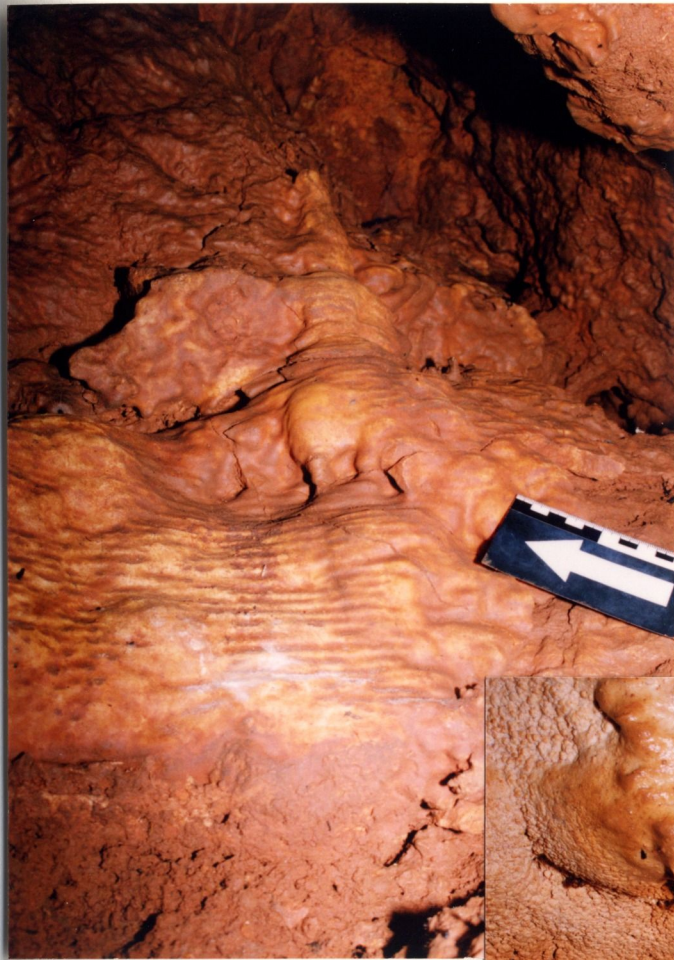
Felmérte a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület
1997. március

11-12. A som-hegyi Róka-lyuk-barlang bejárata

13. A terem szűk bejárata
14. A terem mennyezetét összecementálódott
agyagos kőtörmelék alkotja

15-16. Cseppkő-bekéregzés a kitöltés
felületén, és a falon

2. Tudományos munkák

2.1. Újabb üledékföldtani megfigyelések a Csatár-hegyi-barlangban

A barlangban végzett feltáró munka során egy rendkívül értékes rétegsor tárul fel, helyenként mintegy három méternyi egybefüggő rétegsor tanulmányozható.

A rétegsor felső szakaszában cm-es nagyságrendű üledékrétegek váltják egymást. Az üledékek anyaga főként agyagos kőzetliszt, mely többféle színben jelentkezik. Helyenként világos színű, feltehetően mésztartalmú üledékrétegek is előfordulnak. Lefelé haladva a rétegzettség megszűnik és vastagabb sárga agyagos kőzetliszt, valamint homokos üledékek követik egymást. Ezek mindegyikére jellemzőek a már korábban a felsőbb rétegekből is ismert szeptáriás laminit gumók. Az agyagos kőzetlisztben nagyobb, görögdinnye nagyságú gumók vannak, melyekre az összetöredezettség és a gömbhéjas szerkezet a jellemző. A homokos üledékből inkább kisebb méretű, egy darabban lévő képződmények kerültek elő. Ezek a gumók lapított gömbszerű formákból állnak, és oldalirányban összekapcsolódott egységeket alkotnak. Homokszemcsékkel borított felületükön a korábbiakkal ellentétben nincsenek repedések. Kettétörve, belsejükben láthatóak a szeptáriás repedések. Az üledékanyag a felső rétegektől eltérően már nem tartalmazott cseppkőképződményeket.

A felső finomrétegzett üledék lerakódása valószínűleg hosszú idő alatt következett be, és időszakos vízforgalomhoz köthető. A már lerakódott üledékeken átszivárgó időszakos vizek feltehetően az alsó rétegek képződményeinek kialakulásában is nagy szerepet játszottak. A következő évben a rétegsor teljes tudományos feldolgozását tervezzük, melynek során az üledékek koráról, anyagáról és a beszállítódás körülményeiről is adatokat nyerhetünk majd.

2.2. Újabb csontleletek vizsgálata a Csatár-hegyi-barlangból

A barlang kitöltésének felső régiójából már korábban is kerültek elő állati csontleletek. A meghatározás eredménye szerint a nagy mennyiségű leletanyag nagyobb része háziállattól származott. A csontok akkor főként a murvás dolomittörmelék és a termőföldkitöltés határáról kerültek elő, tehát fiatal behordódás eredményei. A kötörmelék kitermelésével az állatcsontok is elmaradtak.

A kötörmelék alatti agyagos kőzetlisztes üledék felső rétegéből újabb csekély mennyiségű csontanyag került elő. A csontok meghatározását Kordos László, a Magyar Állami Földtani Intézet munkatársa végezte el. A kutatóárok mélyítéséből származó üledékből 2 db kisemlőscsont került elő. A megtartása alapján valószínűleg felső-pleisztocén korú, korrodált állapotú felkarcsont a ?fütyöntő nyúl (?Ochotona sp.) csontja lehetett. A másik csont valamilyen rágcsáló (Rodentia indet.) medencecsontja. Ez a lelet a megtartási állapota alapján holocén korú. Az agyagos üledékből iszapolás céljából mintát vettünk. Az iszapolás eredményeképpen 3 db mikroméretű dentrites csontszilánk (Micromammalia indet) látott napvilágot. A három töredék - megtartási állapota alapján - idősebb felső pleisztocén korú lehet (KORDOS 1997). Nem különösebben érdekes lelet az omladékos részről az agyagos üledék legtetejéről származó 2 db borz (Meles meles) csont. Az egy állattól származó csontok megtartási állapotuk alapján fiatal holocén korúak lehetnek.

A néhány újabb töredék alapján megállapítható, hogy a barlang kitöltésében felső-pleisztocén és fiatal holocén csontmaradványokkal

jelzett üledékek egyaránt előfordulnak. A következő évben a barlang különböző üledékrétegeiből tervezünk iszapolást végezni, hogy újabb csontok előkerülése esetén az üledékrétegek koráról nyerjünk információkat.

2.3. Felső-triász nóri kőületek és kőzetek vizsgálata a Csatár-hegyi-barlangból

A Csatár-hegyi-barlang feltáró munkálatai közben a barlangot bezáró dolomit ősmaradványaira lettünk figyelmesek. Legelőször Gerencsér Ottó csoporttársunk talált néhány apró csiga kőbelet a dolomitmurvás kitöltés felső rétegében, az omladékos részen. Később a barlang falában apró kagylók lenyomatait és kőbeleit fedeztük fel. A dolomittörmelékből és a szálkőzetből gyűjtött anyagot a Magyar Állami Földtani Intézet geológusa, Detre Csaba a helyszínen végzett gyűjtés után megvizsgálta. A gyűjtött anyagból csak egy ismert faj sikerült meghatározni:

- *Lamellibranchiata*:

Entolium cf. discites (SCHLOTHEIM)

1 db. kopott kőbél

A meghatározatlan anyagban egyetlen jó megtartású kőbél volt, melyen a fajok minden fontos morfológiai bélyege felismerhető. Ezek a jegyek azonban egyetlen ismert faj jegyeivel sem azonosak. Ebből következett, hogy itt egy új fajról van szó. Az új faj - leírása után - a felfedezés helyéről lett elnevezve:

- *Gastropoda*:

Purpuroidea csatarhegyensis n. sp.

A gyűjtött anyag az új fajból 1 db. jó megtartású kőbelet (holotypus), valamint több töredéket is tartalmaz (17.-20. fénykép). A holotypuson a generikus karakterek igen jól kivehetőek, melyek a következők: nagy az apikális irányban kissé megnyúlt utolsó kanyarulat, igen nagy szájadék, és igen alacsony és széles a spira. Az utolsó kanyarulat apikális peremén világosan észlelhető az apró, sűrű nodus-sor, amely kőbelek esetében igen ritkán marad meg. Specifikus jellegek, a *P.* genuson belül a viszonylag hosszú utolsó kanyarulat (1:1,4), valamint a nagyon széles és alacsony spira (cca. 4:1). A nodusok igen finomak, élesen kiemelkedőek, és sűrű elrendezésűek. Az alapvető méretek: 18x14 mm (DETRE 1997).

A barlang által feltárt dolomitösszlet a környező felszíni igen gazdag Megalodontida fauna alapján a felső-triász nóri emelet felső tagozatához, a sevati alemeletbe sorolható. A Csatár-hegyi-barlang triász faunája egyedülálló a hazai dolomitbarlangok viszonylatában. Az első paleontológiai gyűjtések sikere alapján feltétlenül javasolt a további gyűjtés.

A barlangból vett dolomit mintákat az IGCP 384 nemzetközi mikrometeorit projekt keretében extraterresztrikus szferula vizsgálatnak vetettük alá. A vizsgálat pozitívnak bizonyult, s a mintából két darab üveges (impakt eredetű) szferula került elő. Nem tartjuk kizártnak, hogy a barlang dolomitjában megtalálható az az impakt (nagy meteorit becsapódásából származó) nóri szferula-szint, amely a kanadai Manicughan óriás meteoritkráterrel hozható kapcsolatba (DETRE 1997).

17. Kipreparálódott kőbelek a Csatár-hegyi-barlang dolomitjából

18. *Purpuroidea csatarhegyensis* n. sp.

19-20. *Purpuroidea csatarhegyensis* n. sp.

Ez a meteorit-becsapódás kb. 210 millió évvel ezelőtt történt, melynek következtében nagy mennyiségű kozmikus por és részecske került földünk légkörébe. A légáramlatokkal ezek a részecskék a föld legtávolabbi részére is eljuthattak. Leülepedve, ma a hajdanán képződött üledékes kőzetek különböző rétegeiben találhatjuk meg őket. Ennek megerősítése még további sokirányú vizsgálatot igényel. A Csatár-hegyi-barlangból gyűjtött minta az első ilyen célból megvizsgált barlangi kőzet.

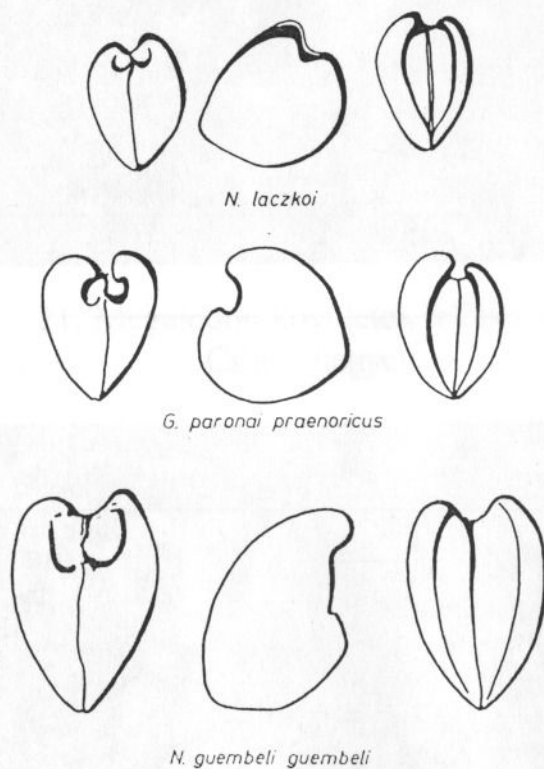
2.4. Megalodontidák új lelőhelye a Csatár-hegyen

A Csatár-hegyen végzett újabb terepbejárások során, a Csatár-hegyi 2.sz. kisbarlang közelében, a hegy nyugati meredek lejtőjén egy 3x6 méter nagyságú dolomitsziklát találtunk (21. fénykép). Ez a szálban álló tömb nagy számban tartalmaz Megalodon kövületeket. A kőzet felszínén a kövületek metszetei, és helyenként kipreparálódott kőbelei láthatóak (22. fénykép). A gyűjtést a sziklafalból geológus kalapács segítségével végeztük. A kövületek meghatározását Végh Sándorné végezte. Az új, eddig még nem jegyzett lelőhelyről 4 faj tucatnyi egyede került elő. A kövületek átlagos átmérője 3-5 cm. A gyűjtött anyag 4 fajhoz tartozik (2. ábra), illetve pontosabban meg nem határozható Megalodontida maradvány :

1. Neomegalodon laczkoi /Hoernes, 1898/ - 5 db
2. Neomegalodon hoernesii rotundatus /Vigh, 1914/ - 2 db
3. Neomegalodon guembeli /Stoppani, 1865/ - 2 db
4. Gemmellarodus paronai praenoricus /Végh-Neubrandt, 1973/ 5 db
5. Megalodontida sp. ind. töredékek - 4 db

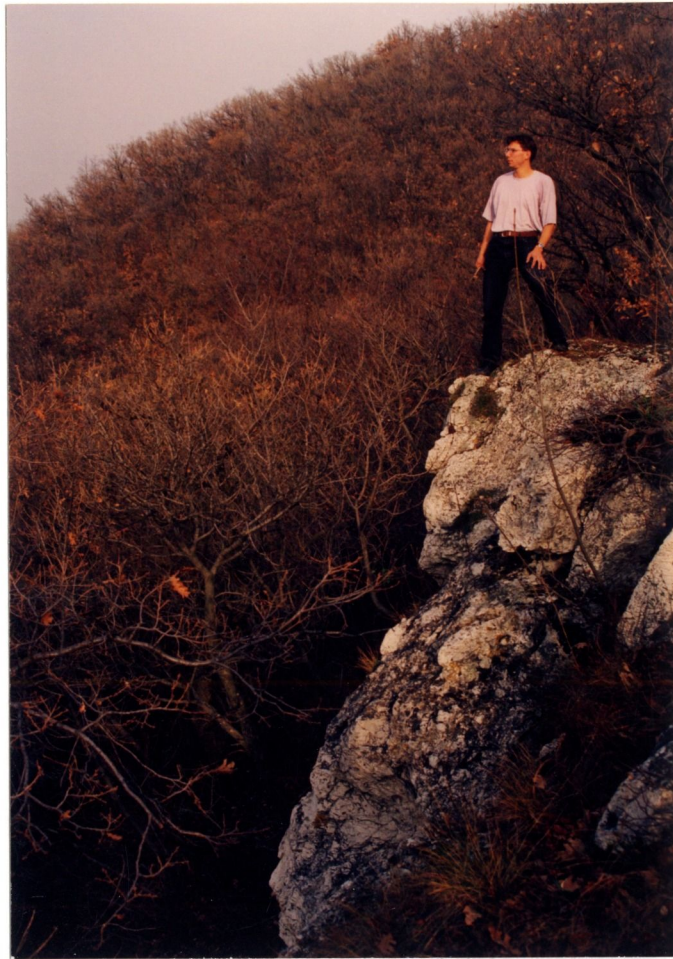
A Dunántúli-középhegység előkelő helyet foglal el az alpi régió Megalodontidákat adó lelőhelyeinek sorában. Ez a jelentős méreteket is elérő kagyló-család eddig hazánkban mintegy 161 különálló lelőhelyről volt ismert. Az előkerült fajok száma 79, ami a világon ismert 150 fajnak több mint a fele.

A Megalodontidák a földtörténeti középkor /mezozoikum/ első időszakának, a triász időszaknak az utolsó harmadában éltek nagy számban és fajgazdagságban. Nagy elterjedésük, rövid fajöltőjük, jól nyomon követhető fejlődési vonalaik az egyébként nehezen tagolható karbonát-fácies kormeghatározásának támpontjául szolgáló ôsmaradványokat jelentenek.

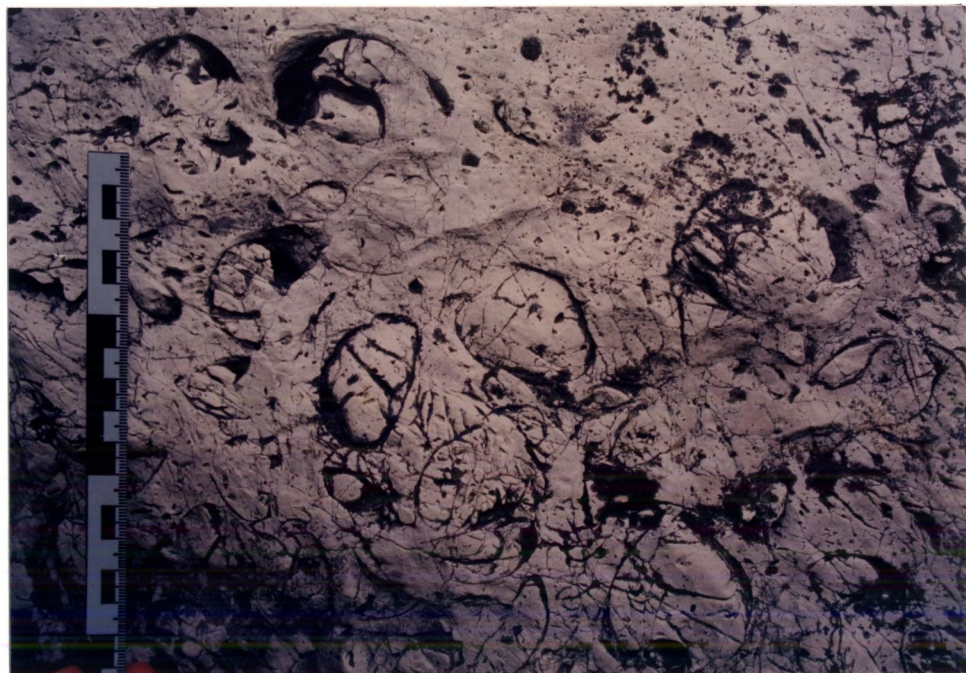

2. ábra: Megalodon kövületek

Az egykori hatalmas tenger, a Tethys sekély lagúnaiban, zátonyok közötti medencéiben és zátonylejtőin éltek. A Tethys üledékei gyűrődtek fel a Pireneusoktól az Alpokon, Himaláján át Kínáig, Japánig terjedő óriási hegységlánccá, amely a megfelelő korú és kőzetkifejlődésű részein

21. Megalodon kövületek lelőhelye a Csatár-hegyen

22. Kőbelek metszetei a dolomitfalban

mindenütt tartalmaz Megalodontidákat is. A csatári fauna fajai az egész alpi kifejlődésű felső triász területén gyakoriak és ismertek. Mindegyik faj főleg a triász nőri emeletének földolomit, illetve dachsteini mészkő képződményére jellemző, ahol az idők folyamán a fejlődés és a területi alkalmazkodás következtében több alfajuk is kialakult.

Az innen előkerült fauna zárszerkezet nélküli kőbelekből áll, de mint ilyenek jó megtartásúak és többségükön a fajok minden fontos morfológiai bélyege felismerhető. A Csatár-hegy más részein is találtunk már sziklatömbökben megalodon metszeteket, de gyűjtésre és meghatározásra alkalmas példányokat csak erről a lelőhelyről sikerült gyűjteni.

2.5. Újabb földtani adatok és összefüggések a Csatár-hegyen

A Csatár-hegy területén végzett újabb terepbejárások során a terület karsztosodásával kapcsolatos - közettanilag és geomorfológiailag is értékes - képződményeket találtunk. Ezek a képződmények újabb adatokkal szolgálnak a Csatár-hegy karsztos fejlődéstörténetéhez. A legérdekesebbek ezek közül a lemezes kalcit előfordulások, melyeket már korábban is regisztráltunk a területről.

2.5.1. Kalcitkérgék felszíni előfordulásai

Még a 90-es évek elején figyeltünk föl arra, hogy a Csatár-hegy lakott területén, a Séd völgyének peremzónájában, lapos, rétegszerű, néhány cm vastagságú és 5-15 cm hosszúságú, barnásszürke,

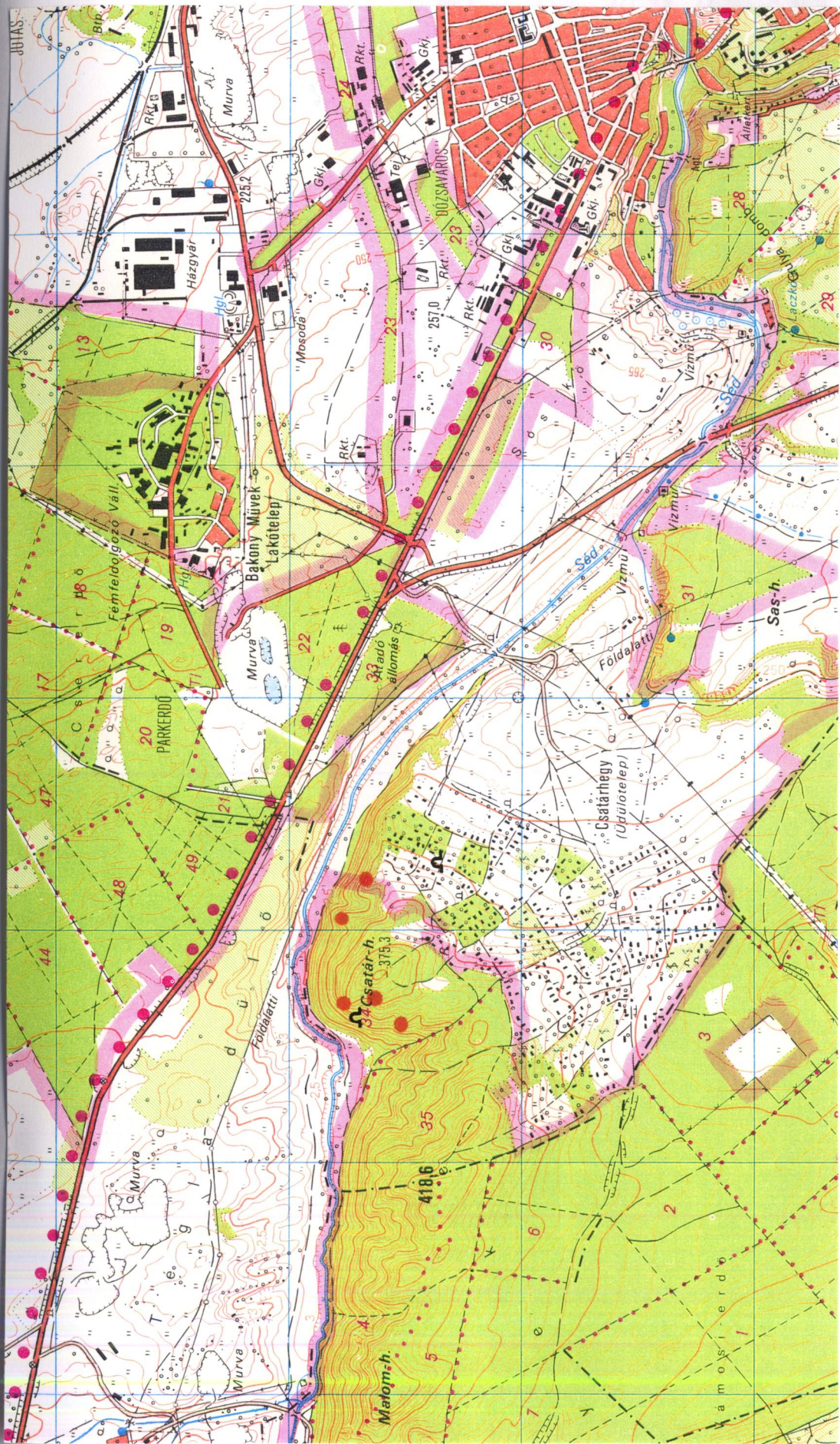

mikrorétegzett kalcitdarabok hevernek a felszínen. Szálban álló eredeti előfordulásukat akkor nem sikerült fellelni. Röviddel később a Szentgál melletti hegyeken hasonló képződményeket találtunk (FUTÓ 1992). A Csatár-hegyi-barlang feltárásának kapcsán 1993-ban terepbejárásokat végeztünk a hegy északra és nyugatra néző meredek lejtőin, ahol több helyen újabb kalcittöredékek és karsztos sziklaüreges kerületek kerültek elő (3. ábra). Az ezt követő módszeres keresés eredményeként szálfeltárásként is megismertük a képződményt.

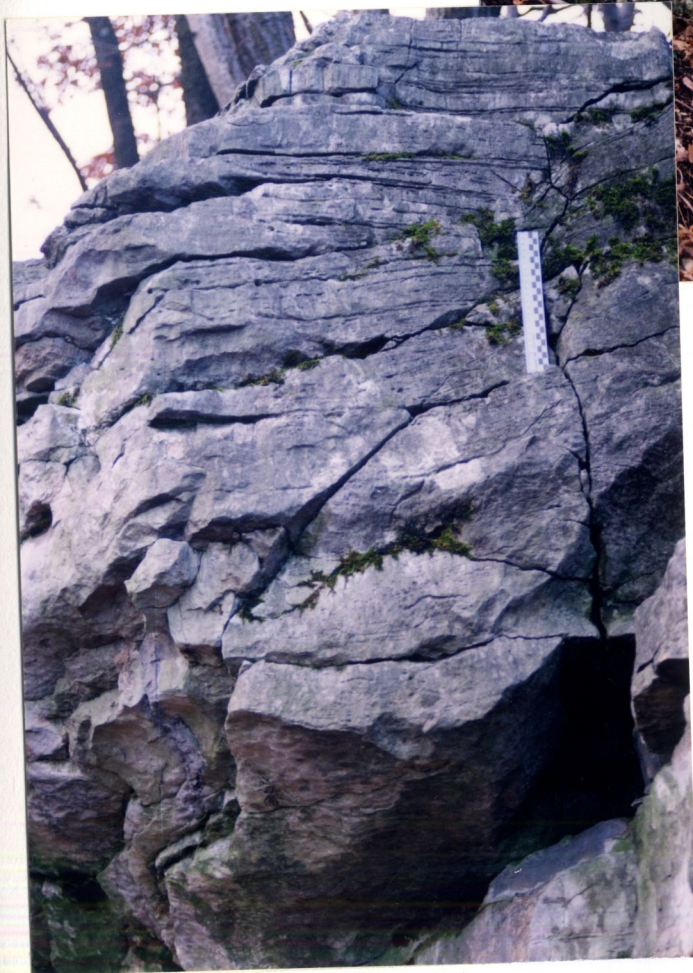
A kalcitlemezek kialakulására a korábbi években többféle nézet is született. Akkor közülük azt tartottuk a legvalószínűbbnek, hogy ezek a képződmények az egykori karsztforrások vizéből kicsapódó mésztufalagerakódás idővel átkalcitosodott maradványai. A kérdés eldöntésében újabb bizonyítékot szolgáltatott a múlt évben a kutatóház közelében, közvetlenül a hegyperem alatt 310 m-es tszf. magasságban talált szálban álló kalcitkéreg. Az 5x3 m kiterjedésű kalcittömb dolomitra települt (23. fénykép). A mikrolemezes kiválások összvastagsága meghaladja a méteres nagyságrendet, de a lemezek dm-es nagyságrendű kötegei különböző irányban hajlottak, íveltek, néha csaknem függőleges helyzetbe fordultak (24. fénykép). A kalcitkiválás térbeli helyzetét nagyon nehéz megítélni a fedettség miatt, de úgy tűnik, mintha a dolomitpadok között befelé is folytatódna. Oldalirányban és a lejtőn lefelé néhány méteres körzetben kisebb szálkibúvások és helyükből kifordult méteres átmérőjű kalcittömbök is láthatók. Ezek némelyikében cm-es nagyságrendű koncentrikus kiválások metszetei mutatkoznak, melyek valószínűleg egykori sztalaktitok maradványai (25. fénykép). A szálban álló kalcittömb rétegzettségét helyenként decimális vastagságú dolomit darabok szakítják meg (26. fénykép). A kb. 40x40 cm kiterjedésű kőlapok egyikének alsó felületén apró borsókőkiválások maradványai figyelhetők meg. Mivel a kődarabok éles töréssel

végződnek, és látszólag semerre sem folytatódnak, feltételezhetjük, hogy a rajtuk lévő képződményekkel együtt egy barlangüreg mennyezetéről rétegleválás útján estek a kalcitkéreg felületére, ahol később teljesen bekérgeződtek. Ugyanez történhetett a függőcseppkövekkel is, melyekről köztudott, hogy természetes képződésükhöz barlangüreg szükséges. Ezek szerint a kalcitkéreg kialakulására a legvalószínűbb magyarázat az, hogy az egykori barlangjáratok, karsztos üregek falán, aljzatán, a szivárgó oldatokból bekérgezésenként lerakódott anyag a kalcit. Mikrolemezesességét a csapadék és az ezzel összefüggő beszivárgás időszakossága okozza. Hasonló barlangi kiválások jelenkori képződését megfigyeltük a Szentgál melletti Mecsek-hegyi Kő-lik-barlangban (FUTÓ 1992), és üledékkel eltemetve ilyet találtunk a Csatár-hegyi-barlangban is.

Összességében elmondható, hogy a terület tektonikus zónáinak hegyorrszerűen kipreparálódott részein gyakori a kalcit, néhol szálban, de az erős lepusztulás miatt sokszor csak törmelékben. A szálban álló képződményekről feltételezhetjük, hogy egykori, mára elpusztult barlangok helyét jelzik (FUTÓ 1997). A Csatár-hegyi barlang közelében 400-700 méter távolságban a hegy nyugati és keleti oldaláról ismerünk szálban álló kalcitkéregket. Ezek némelyike alacsonyabban, némelyike pedig magasabban fekszik a barlang szintjénél, mely 300 m tszf. magasságban nyílik. E különleges képződmények a hegy peremén található kisebb karsztos üregekkel együtt jól jelzik a terület karsztosodását, melynek eredményeként az egykori törések mentén a barlangjáratok át- meg átszőtték az egész területet. A további ásványkőzettani összehasonlító vizsgálatok elvégzésével újabb adatokat szerezhetünk majd a terület karsztosodásának körülményeiről.

3. ábra: Kalcitok felszíni előfordulásai a Csátár-hegyen (1: 25000) ●

23. Dolomitra települt kalcitkéreg a Csatár-hegyen
24. A mikrolemezes kiválások összvastagsága
méteres nagyságrendű

25. Cseppkövek metszetei a kalcitkéreg felületén

26. Helyenként dolomitdarabok ágyazódtak a kéregbe

2.5.2. Mészhomokkő üledék a felszínen

A Csatár-hegy keleti lankás lejtőjén kb. 300 m tszf. feletti magasságban a hegy peremén egy hétvégi ház udvarán, dolomitra települve, méteres nagyságrendű üledék-lerakódás található (FUTÓ 1997). A földtani térképeken és az irodalomban sem szerepel e képződmény, ami újdonsága és egyedinek tűnő előfordulása miatt érdekes. Az említett előfordulás közvetlen közelében, illetve ettől keletre 150 m-re törmelékben szintén megtaláltuk. Színe okkersárga, anyagát túlnyomórészt a meszes kötőanyag adja, amelyben apró, néhány mm átmérőjű, vörös bauxitdarabkák és kvarckavicsok ülnek. A mészhomokkő törmelékdarabjai pados-réteges megjelenésűek, 5-10 cm-es rétegvastagsággal. Némelyik nagyobb darabon belül szeptáriás repedések vannak, ez a jelenség megfigyelhető a Csatár-hegyi barlang üledékkitöltésében és a Márkó melletti dolomitbánya fedőüledékében talált hasonló képződményeken is. Az üledékanyag a dolomittérszín néhány méteres tereplépcsőjének tövében helyezkedik el, védve az eróziótól. Feltételezésünk szerint egy valamikori állóvíz partközeli részén képződött, ahol a lerakódó meszes üledékanyagba a közeli szárazföldről bemosódó agyag, bauxittörmelék és aprókavics keveredett, majd később összecementálódott (FUTÓ 1997). Az üledék további vizsgálata feltétlenül szükséges, mivel újabb támpontot ad a terület fiatal fejlődéstörténetének megismeréséhez.

2.6. Adatok a som-hegyi Róka-lyuk-barlang fejlődéstörténetéhez

A Bakony harmadik legmagasabb csúcsa a 650 méter magas Som-hegy. Területén három ismert barlang van. A hegy lapos déli lejtőjén 620 méter tszf. magasságban közel egymáshoz találhatók a Kis- és Nagy-pénz-lik barlangok. A Kis-pénz-lik egy jelenleg 13 méter mély hasadék, a Nagy-pénz-lik ennek ellentéte, mely egy beszakadással feltárt vízszintes kiterjedésű oldásos jellegű üregrendszer. A harmadik barlang a nemrégiben előkerült Róka-lyuk, mely a hegy dél-nyugati meredek lejtőjén található 440 méter tszf. magasságban.

A barlang bezáró kőzete kréta mészkő. Törésiránya közel észak-dél irányú, mely a barlang kialakulásában meghatározó szerepet játszott. Kitöltése mészkőtörmelékkel kevert agyagos kőzetliszt. A barlang álmennyezetét szintén ugyanez a kitöltés alkotja, melyet meszes kötőanyag tart össze (27. fénykép). Ebben az üledékösszletben helyenként nagyobb (30 cm) kődarabok is vannak. Megfigyelhető az is, hogy az összletben a kötőanyag helyenként osztályozódott. A barlang jellegéből adódóan elképzelhető, hogy valaha forrásbarlangként működött. Kialakulását tekintve esetleg a Som-hegy másik két barlangjával lehet összefüggésben. A közeli Meszes-kert víznyelőivel feltehetően nincs kapcsolatban, ugyanis azok is ugyanebben a magasságban helyezkednek el. A barlang esetleg azonosítható egy a 17. sz.-ban keletkezett leírással, mely egy hosszabb méretű barlangról számol be. Feltételezésünk szerint magyarázat lehet a korábbi leírásokban szereplő nagyobb hosszúságra a következő elmélet:

A feltételezett forrásbarlangot a rajta átfolyó vizek a forrásszáj eltömődése, vagy más ok miatt egykor teljesen feltöltötték az agyagos kötőmelékes üledékekkel. Ennek nyomai a falakon ma is láthatóak. Mivel a vizek az egész üledékrétegen átszivárogtak, helyenként össze-cementálták azt. Később a forrásszáj újabb megnyílásával vagy a vízjárat hátravágódásával a kifolyó vizek alámoshatták és újabb járatot alakíthattak ki a korábbi kitöltésben, és az alatt. Az aktivitás elmúltával az így kimosott üledék-mennyezetű járatok szabadon járhatóak maradhattak. A 250 évvel ezelőtt készült leírás a barlangnak ezt az állapotát rögzíthette. A későbbi időkben az üledék kiszáradásával és az esetleges földrengések következtében a mennyezet üledéke lassanként leszakadozhatott. Ennek előjele lehet a Bél Mátyás féle leírás részlete, miszerint a barlang "oldalról be-beomolva folyosóként folytatódik". Később a ma ismert terem egész mennyezete leszakadhatott, teljesen elzárva az egykori folytatást. Ennek a leszakadásnak lehet bizonyítéka a mennyezeten beboltozódott üledék, és az egy helyen még ma is meglévő 1 méter vastagságú mennyezeti üledékpárkány, mely kb. 3 négyzetméter kiterjedésű (28. fénykép). Továbbá érdekes az is, hogy az ehhez hasonló eldugott bejáratú kisbarlangoktól eltérően az üledék felső rétegében nagyon kevés állatcsontot találtunk. Ennek is magyarázata lehet a mennyezetet alkotó üledék leszakadása, mely elfedte a korábbi rétegeket.

A barlang feltárásának folytatásával újabb adatokat nyerhetünk a barlang fejlődéstörténetével kapcsolatban, és megtudhatjuk azt is, hogy a tájleírók évszázadokkal ezelőtt valóban ezt a barlangot vetették-e papírra.

27. A mennyezetet erősen cementált agyagos
kőtörmelék alkotja

28. Üledékpárkány a barlang termében

3.1.1. A barlang- katasztrófa

A barlang-
katasztrófa
10 kis barlang-
helyet
hosszu
hegys-
komor-
Közle-

3. Dokumentációs munkák

1984)
erről
barlang-
barlang-
mely

vége
elhelye
kb. 10
szak-
bejár-
jelen-
elő-
ment-
barlang-

3.1. Újabb adatok Veszprém barlangkataszteréhez

A korábbi barlangkataszteri leírások Veszprém város területéről 10 kisbarlangot említenek. Ezek közül 8 barlangnak ismerjük a pontos helyét, méreteit. A legnagyobb a Csatár-hegyi-barlang, mely 30 méter hosszú. A többi közül egyik sem haladja meg a 7 métert. A Bakony-hegység barlangjairól kétféle kataszteri leírás is létezik. A legelső komolyabb bakonyi kataszter a Bakonyi Természettudományi Múzeum Közleményeiben 1984-ben megjelent Eszterhás-féle lista (ESZTERHÁS 1984). A legfrissebb, Gyurmann-féle kataszter 1991-ig tartalmaz adatokat erről a területről. Ebben a kataszterben szerepel a két eddig ismeretlen barlangnév. Terepbejárásaink során végigjártuk a kataszterekben szereplő barlangokat is. Ennek során két újabb barlangüreget sikerült találnunk, mely feltételezésünk szerint egyik ismeretlen barlanggal sem azonos.

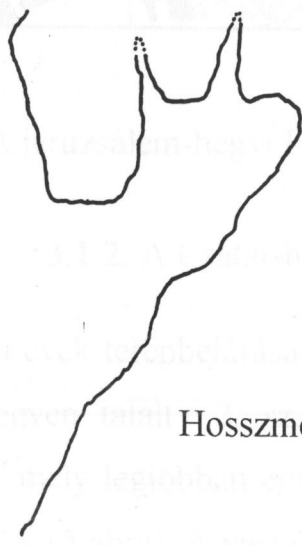
3.1.1. Jeruzsálem-hegyi Hasadék-barlang

A barlang Veszprém belterületén, a Viadukt híd Jeruzsálem-hegyi végétől keleti irányba kb. 100 méternyire, közvetlenül a völgyben elhelyezkedő vízmű épülete fölötti éles sziklagerincek között található, kb. 15 méter magasságban a völgytalptól (29. fénykép, 4.ábra). Az éles sziklagerincek közötti erős bevágódás legtetején nyílik a barlang eldugott bejárata (30. fénykép). Hossza 3 méter. Bejáratán alulról bemászva egy felfelé irányuló hasadékszerű üregbe érünk, melyben egy ember teljesen elfér (31. fénykép). A járat a végén hasadékszerűen kétfelé ágazik, nemsokkal ezután elszűkül. Kívül az erősen aprózódott dolomitfalban a hasadék mindkét oldalán decimális nagyságrendű vakon végződő

A jeruzsálem-hegyi Hasadék-barlang

Alaprajz

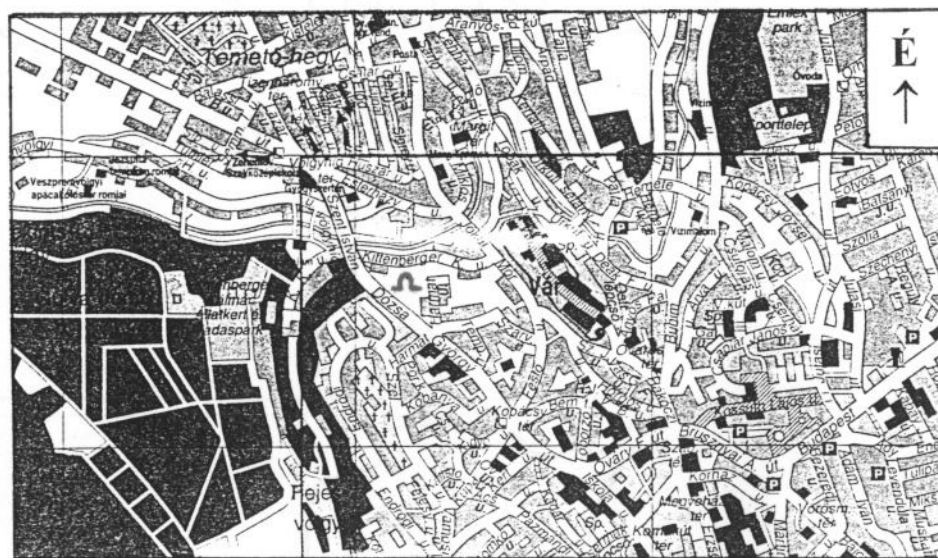

Hosszmetszet

Felmérte a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület
1997. december

oldásüstök sora látható (32. fénykép). Ezek közül némelyik eléri a fél méter átmérőt is. Bár ezek a képződmények a felszín alatti karsztosodásra utalnak, valószínűleg maga a barlang jelenlegi formáját a fentről a hasadékban lefolyó vizek és a fagy kőzetromboló hatásának együttes eredményeként nyerte el. Az üregben, jellege miatt üledékek nem halmozódtak fel, járatai befelé elszűkülnek, ezért további feltárására nincs lehetőség. A hasadék törmeléke alatt esetleg létezhetnek kisebb karsztos üregek, de ismerve a terület gyenge karsztosodását, itt komoly eredményekre nem lehet számítani.

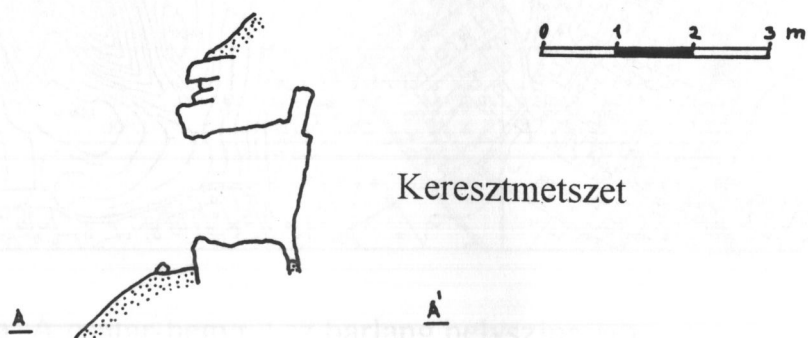
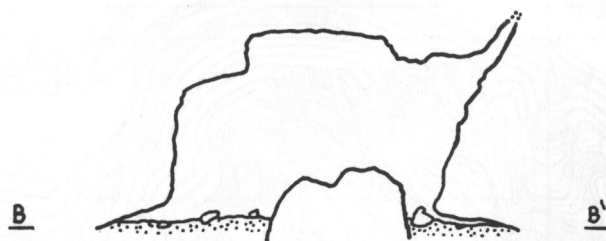
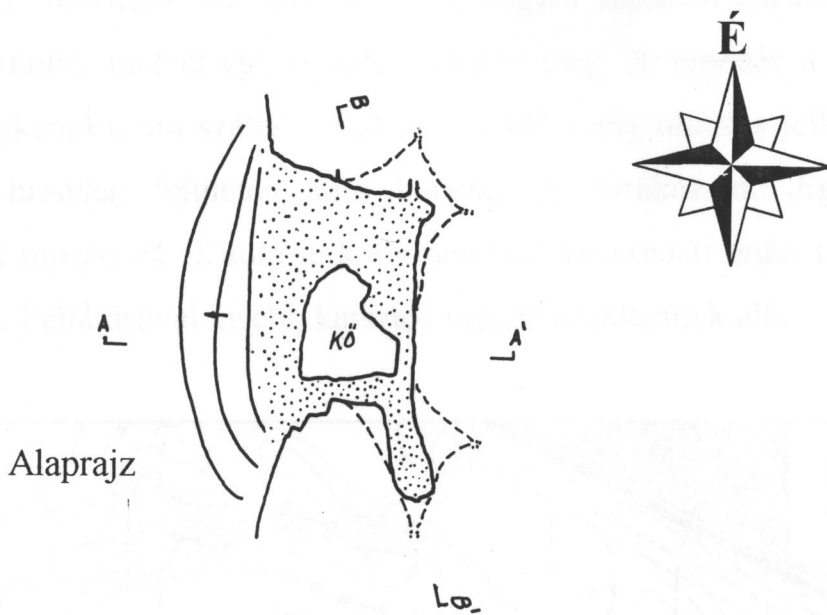

4. ábra: A jeruzsálem-hegyi Hasadék-barlang helyszínrajza

3.1.2. A Csatár-hegyi 2.sz. barlang

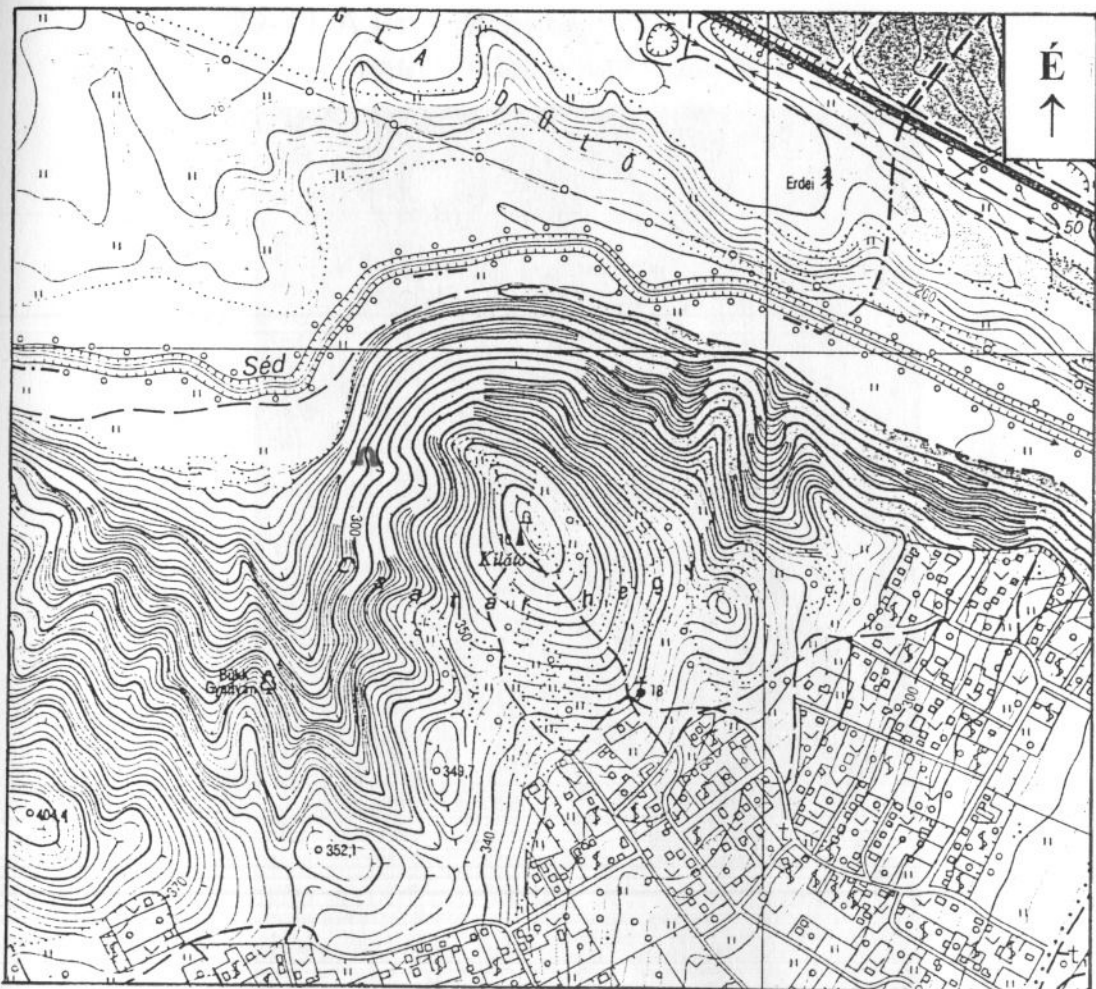
A korábbi évek terepbejárásainak eredménye volt a Veszprémhez tartozó Csatár-hegyen talált 2. sz. barlang. A hegy nyugati lejtőjén található barlang, mely legjobban egy sziklaereszhez hasonlít, 280 méter magasságban nyílik (5. ábra). A vastagpados dolomitban kialakult barlang mai ürege feltehetően egy korábbi karsztos üreg felharapózásából származik (33. fénykép). A 2,2 X. 1,5 méter nagyságú üreg falain

A csatár-hegyi 2.sz. barlang

Felmérte a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület
1997. december

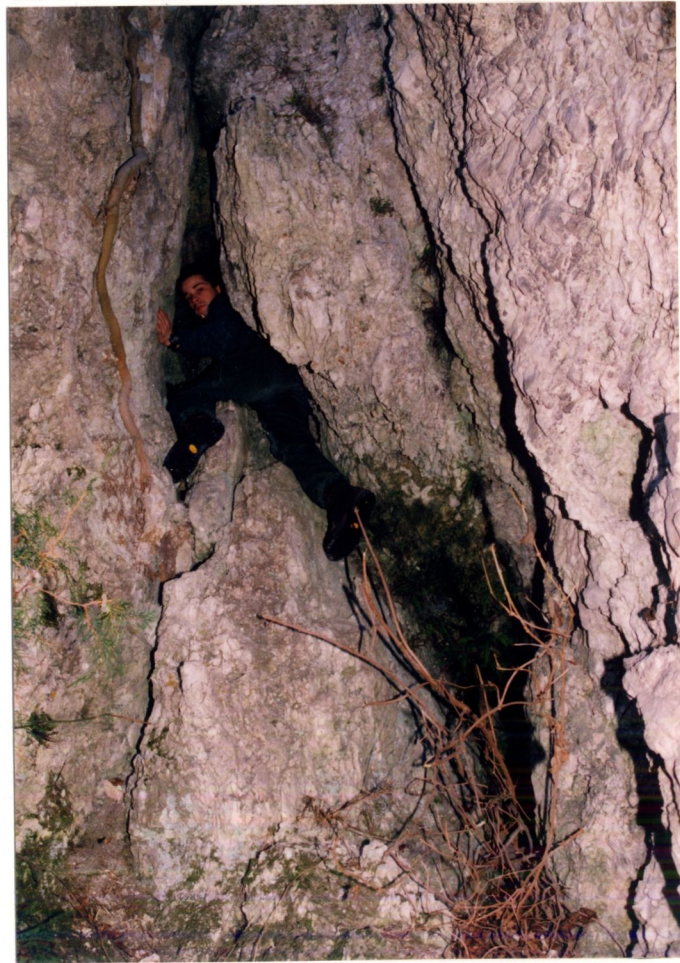
szögletes, éles törési felületek láthatóak. Az üreg közepén egy nagyméretű kőtömb hever, mely a mennyezetről szakadhatott le. Oldásos nyomokat csak a legalsó talajközeli részeken lehet látni, itt azonban a falak aláhajlanak. Az így induló járatok maximum fél méter után üledékben végződnek (34. fénykép). Az üreg a Csatár-hegyre jellemző észak-déli irányultságot mutat, melyet egy repedés határoz meg. A repedés a déli oldalon helyenként 60 cm széles hasadékká bővül, mely oldásos jelleget mutat. Itt a hasadék felületén apró borsókövek sorakoznak. Egyéb képződményei nincsenek. Kitöltése kötörmelékkel keveredett erdei talaj, tetején avarral. Feltárásával kisebb karsztos üregek kerülhetnek elő.

5. ábra: A csatár-hegyi 2.sz.barlang helyszínrajza

29-30. A jeruzsálem-hegyi Hasadék-barlangot
rejtő sziklák a Séd völgyében

31. A kisbarlang bejárata a hasadék felső szakaszában nyílik

32. Kisméretű gömbfülkék a hasadék jobb oldalában

33-34. A csatár-hegyi 2.sz. barlang

3.2. A bakonybéli Som-hegy Róka-lyuk-barlangjának irodalmi vonatkozásai

A zirci barlangászok 1996-ban Somhegy-pusztán érdeklődtek a Rókalyuk-barlang iránt. Kérésükre egy helybeli ember mutatta meg a régen "elveszett" barlangot. A kis barlangra - melynek első felmérését elvégeztük - több korabeli leírás is ráillik. Ha ezek a leírások valóban ezt a barlangot említik, akkor 200 évvel ezelőtt lényegesen hosszabb lehetett. Csoportunknak Mészáros Ferenc zirci barlangász mutatta meg a barlang rejtett bejáratát, melynek tervszerű feltárását 1997 -ben kezdtük el. A barlang előkerülésének kapcsán lehetőség nyílt a korábbi leírásokkal való összehasonlításra.

A bakonybéli Som-hegyen jelenleg három ismert barlang található. Ezek közül kettő a Kis- és Nagy-Pénzlik-barlang, harmadik pedig a kérdéses Róka-lyuk. A Pénzlikak a hegy lapos tetején található kb. 600 m tszf. magasságban, egymáshoz közel. A Rókalyuk-barlang bejárata a Som-hegy délnyugati lejtőjén 440 m tszf. magasságban az országút fölött, attól kb. 150 méternyire a hegyre felvezető nyiladék kezdeténél található. Ennek első név szerinti említése Bertalan Károly nevéhez fűződik. A Karszt és Barlang 1963-ban megjelent számában, "A bakonybéli Somhegy barlangjainak kutatástörténete" című cikkében Bertalan Károly azt írja: "*....vagy legalább is sikerülne megtalálni az eddig csak bemondásból ismert Rókalyuk nevű barlangot, mely a szóbeli közlés szerint Somhegypusztá és a hegyre felhúzódnó nyiladék között található, egy meredek sziklafal tövében és a belsejében állítólag fel is lehet állni*" (BERTALAN 1963). Bertalan sohasem járt a Rókalyukban, az általa, bemondás után ismerttetett leírás viszont pontosan ráillik az általunk kutatott barlangra, olyannyira, hogy az

alapján meg is lehetett volna találni. A barlang legkorábbi feltételezett említése Bél Mátyás 1736 körül keletkezett kéziratos földrajzi munkájában szerepel (BÉL 1736). Bél Mátyás a Som-hegyről két barlangot említ, melyek közül az első a Kis-pénzlik lehet, a második leírás viszont a két másik barlang közül inkább a Rókalyukra illik, mint a Nagy-pénzlikra. Bél Mátyásnál a következő leírást találjuk: " *A Somhegy..... Nem tudtuk eddig átkutatni azt a másik barlangot sem, amelyik nyílásával először ugyan ennek a hegynek az oldalába nyomul be, nem sokkal azután felfelé fordul, később oldalról be-beomolva folyosóként folytatódik. Minnél beljebb megyünk ennek alagútszerű folyosóján, annál tágasabb üregek tárulnak fel.*" (az eredeti latin szövegből fordította Polán Hildebrand, Pannonhalma, 1963.nov.). A szöveget Bertalan Károly is inkább az általa ismeretlen Rókalyukkal azonosítja, mint a két másik ismert barlanggal. Ez a leírás azért sem vág össze a Nagy-pénzlikkel, mert az nem a hegyoldalon nyílik, hanem a hegy lapos tetején. Egyébként a Nagy-pénzlik elég bonyolult alaprajzú barlang ahhoz, hogy egyetlen "folyosóként" le lehetne írni, a végpontjain a kötörmelékes kitöltés pedig biztosan idősebb néhány száz évnél. Bél Mátyás leírása a jelenleg 12 méter hosszban ismert Rókalyuknál hosszabb barlangra enged következtetni. Érdekes feltételezés az is, miszerint Bél Mátyás tévesen jelölte meg a hegy nevét, és a Som-hegy barlangjai helyett a köris-hegyi Ördöglük-barlangra és a Szárazgerence-barlangra gondolt (NYERGES 1986). Ez az elképzelés vélhetően csak a második leíráshoz kapcsolható som-hegyi barlang hiányában születhetett meg, hiszen Bél Mátyás azt írja a Som-hegyről, hogy " *.....abból a tájból emelkedik ki amerre Bakonybélből Veszprém felé visz az út.*" Ez inkább a Som-hegyre enged következtetni. Vályi András 1799-ben elkészült országleírásában azt írja a Som-hegyről, hogy " *...üregjének szellőző lyuka keskeny, de belől néhol 3 ölnyre is terjed; hosszát még senki meg nem mérte.*" A Bertalan-féle kutatástörténet szerint " *ez egyik jelenleg ismert*

barlangra sem illik, hacsak úgy nem értelmezzük, hogy a Nagy-Pénzlik jelenlegi beszakadása helyén ekkor még csak egy keskeny kürtő volt". Ez azonban nem valószínű, ha igaz a Lackó Dezső által 1925-ben készített feljegyzés, miszerint " *nyílása egyik oldalát felrobbantották, a törmelék most igen megszűkíti".* A Vályi által említett keskeny szellőző lyuk is inkább a Rókalyuk-barlangra illik, és az ismeretlen hossz is a Bél-féle leírásra emlékeztet, mely szerint a mainál hosszabb járatokra kell számítani. Ha feltételezzük, hogy a két korabeli leírás valóban egy barlangról, a Rókalyukról tudósít, akkor érdemes megjegyezni, hogy a Vályi-féle leírás valószínűleg nem a Bél-féle leírás átvett változata. Bár Vályi írása rövidebb, ezzel szemben újabb információkat tartalmaz. Bél Mátyás nem ír konkrétan a bejáratról, és leírásában nem használ mértékegységet sem. Valószínű tehát, hogy két különböző látogatásról van szó. Felmerül a kérdés, hogy a leírók személyesen is jártak-e a barlangoknál, vagy csak a helybéliek elmondásait jegyezték fel. Ez fontos kérdés, mert a helybéliek hajlamosak a saját vidéküket túlbecsülni, főként ha barlangok titokzatos világáról van szó. Egyébként Vályi András országleírásában más területekről is kevés barlang szerepel, ez feltehetően nem csak a kor barlangokról alkotott tudatlan előítéleteinek köszönhető, hanem annak is, hogy országleírása főként a lakott területekre és az azt összekötő utak környékére korlátozódik. A Rókalyuk-barlang bejárata közvetlenül a hegy lábánál, a Bakonybélből Veszprém felé vezető országút közelében található. Sziklás környezete a téli lombtalan időszakban az útról ma is látszik. Elképzelhető, hogy 200 évvel ezelőtt a mainál feltehetően nagyobb bejárata messzebből, és az akkori útról is látható volt. Az is valószínű, hogy a helybéliek is ezt a legközelebbi barlangot ismerték a legjobban. Fényes Elek az 1847-ben kiadott Magyarország leírása című művében a Som-hegyről csak egyetlen barlangot említ, leírás nélkül.

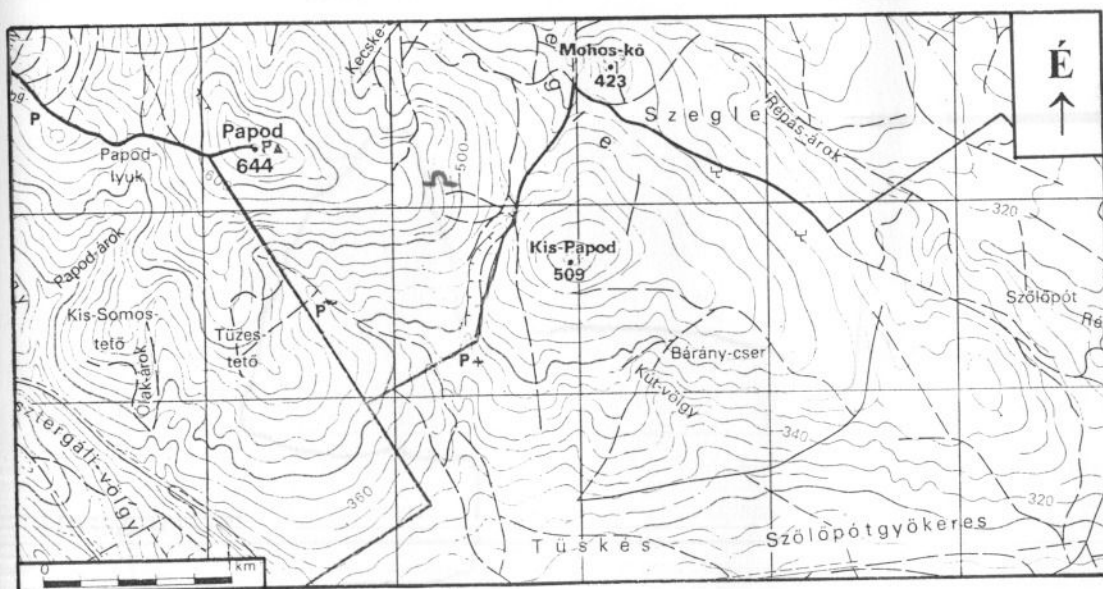
3.3. Újabb adatok a Papod-hegy barlangkataszteréhez

A Bakony második legmagasabb hegyén, a 642 méter magas Papod-hegyen végzett terepbejárásaink során már a korábbi években is sikerült felfedeznünk a hegy karsztosodásának nyomait. Az 1995 évben, egy a korábbi időkben ismeretlen kisbarlangot sikerült regisztrálnunk a hegy területéről, melynek fő tömegét triász földolomit alkotja. Az 1997 évben végzett terepbejárások során újabb karsztjelenségeket találtunk a hegyen. Egy újabb barlang felmérésével a terület barlangjainak száma négyre emelkedett.

A terepbejárások ebben az évben főként a hegy keleti és déli lejtőire koncentráálódtak. Ennek eredményeként a hegy keleti lejtőjén egy újabb üregcsoportot találtunk, melyek közül egy üreg éri el a barlang méretet. A Papod és a Kis-Papod-hegy közötti nyeregből a Papod csúcsára felvezető erdei úton felfelé haladva kb. 520 méter magasságban, az út mellett egy sziklás letörést találunk. A kb. 8 méter magas sziklafal mintegy 30 méter hosszúságú (35. fénykép, 6. ábra). Ebben a sziklafalban 3 nagyobb és több kisebb üreget lehet látni. Egyes üregek és aláhajlások bontási lehetőségeket is mutatnak. A vastagpados dolomit, melyben az üregek kialakultak, helyenként erősen breccsásodott. Az üregek rendszerint a kőzet törésirányait követik. A kőzet repedései 50-230° irányultságúak. A legnagyobb üreg - melyet fel is mértünk - 4 méter hosszúságú (36. fénykép). A barlang sziklaeresz-szerű bejáratán belépve, másfél méternyi állva haladhatunk, majd a járat két részre oszlik, egy alsó és egy felső részre (37., 38. fénykép). A felső részbe bemászva egy oldásos jellegű üregbe jutunk, mely kb. 2 méter hosszú. A zsákszerű

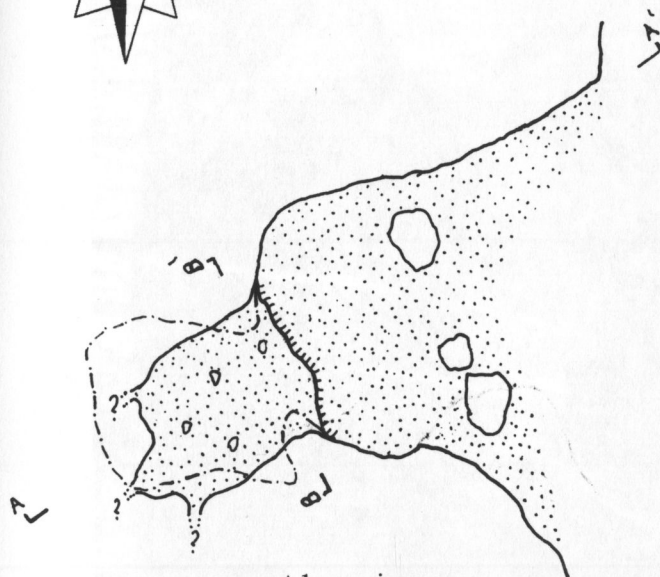
üreg, minden irányban szálkőben végződik itt bontási lehetőség nincs. A falon egy helyen fosszilis cseppkölefolyás visszaoldódott maradványa látható (39. fénykép). Az alsó járat annyiban különbözik a felsőtől, hogy alját mindenhol humuszos köves anyag tölti ki. Érdekessége ennek az üledéknek, hogy a téli időszakban rendkívül száraz volt, és benne valamilyen kisebb állat járatának nyílása volt látható. Itt érdemes lenne próbabontást végezni, bár nagyméretű üregekre, járatokra kevésbé lehet számítani.

A hegyen végzett terepbejárások során a hegy déli lejtőjén is találtunk karsztosodási nyomokat. Több helyen a barlang méretet el nem érő üregek, oldásos járatok sorát sikerült regisztrálni. A terület karsztosodására a keveredési korrózió a jellemző. A most talált kisbarlang jellege is ezt mutatja. Ez a barlang viszonylag nagy magasságából adódóan feltételezhetően a terület egyik legrégebben kialakult ismert barlangja.

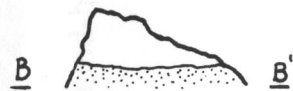
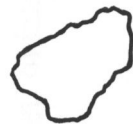

6. ábra: A Száraz-barlang helyszínrajza

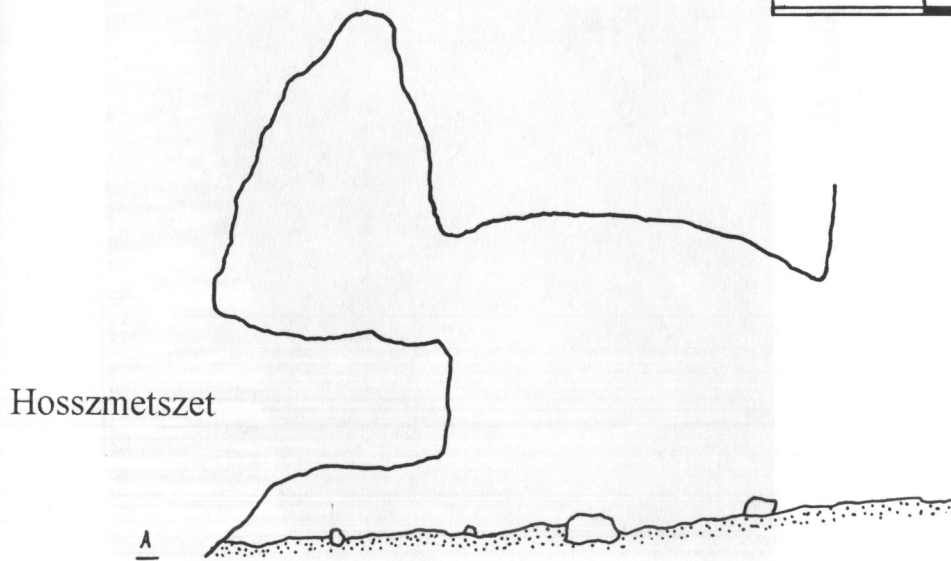
A papod-hegyi Száraz-barlang

Alaprajz

Keresztmetszet

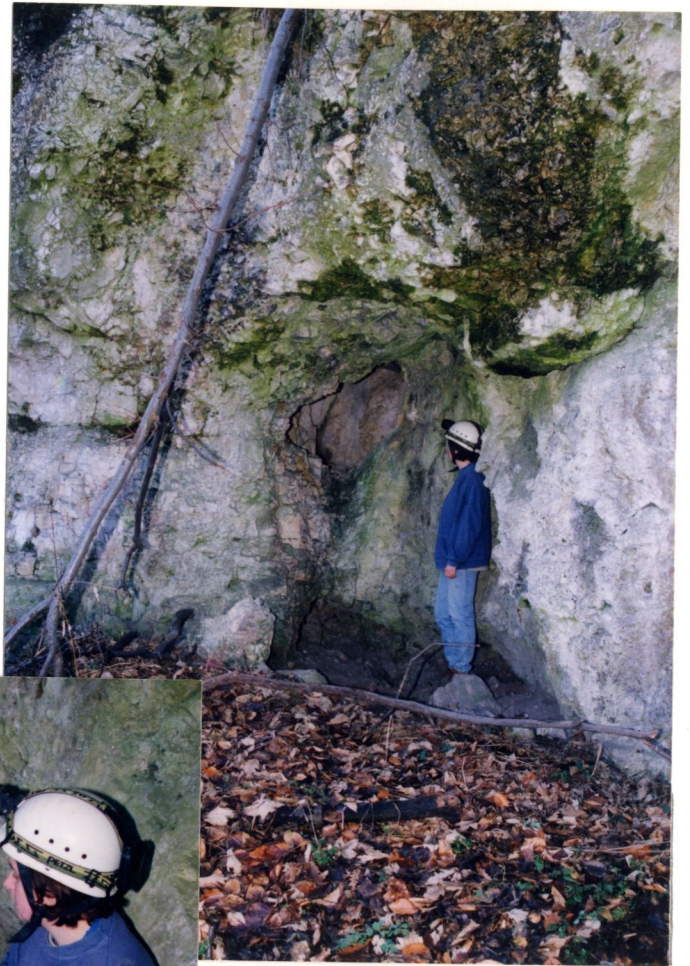
Hosszmetszet

Felmérte a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület
1997. december

35. Sziklás letörés a Papod-hegy keleti oldalában

36. A Száraz-barlang bejárata
37. A barlang alsó ürege

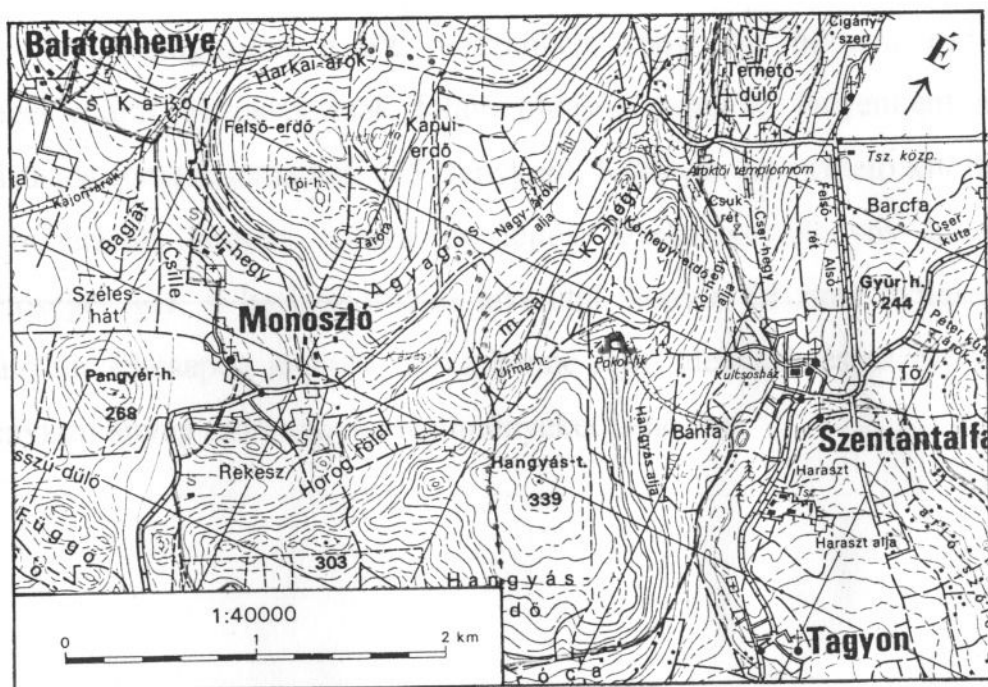
38. A felső zsákszerű üreg

39. Fossilis cseppkölefolyás visszaoldódott
maradványai

3.4. A szentantalfai Pokol-lik legújabb felmérése

A barlang első említését az 1983-ban megjelent Bakony Balaton-felvidék útikalauzában találjuk meg (ESZTERHÁS 1983). A néhány soros leírás megadja a barlang helyzetét, megemlíti a felszínre nyíló kürtőjét, de a pontos méreteit nem adja meg. Legelső felmérése 1988-ban készült el. Hossza a Bakony Barlangkutató Csoport mérése alapján 10,3 méter. A barlang egyike azon ritka barlangoknak, mely jelölve van a Balaton turista térképen (7.ábra).

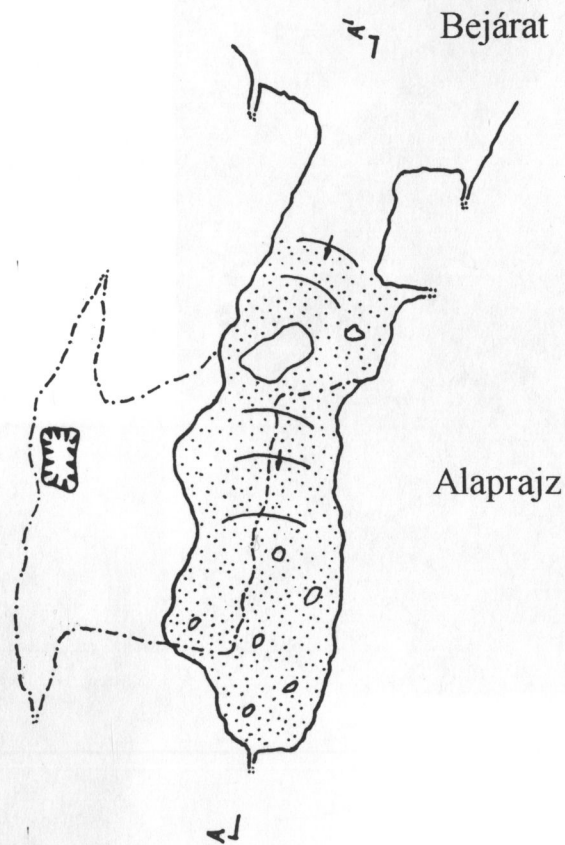
7. ábra: A szentantalfai Pokol-lik helyszínrajza

A barlang Szentantalfa község határában, a 339 méter magas Hangyás-tető erdejének északi végében a faluból a hegyre vezető vízmosás bal oldalán, az erdőben található. Sziklával rejtett bejárata nehezen vehető észre (40. fénykép). A bejárat után egy kb. 30 fokos

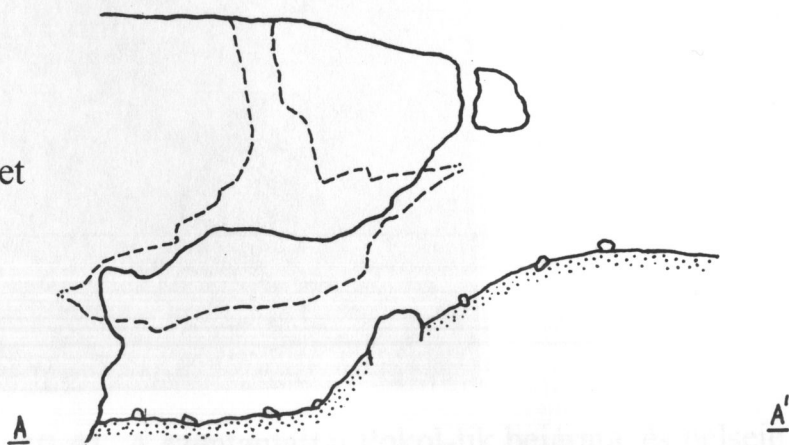
szögben befelé lejtő talajon egy oldásos jellegű hasadékban kb. 4 métert haladva érjük el a barlang alját (41. fénykép). A hasadékba beékelődött nagyméretű kő alatt bebújva egy kb. 1 négyzetméter alapterületű kitöltésfelszín látható, mely kötörmelékkel kevert humuszos üledékből áll (42. fénykép). A barlangot tulajdonképpen két egymás melletti hasadék alkotja. A másik hasadékba a beékelődött kő fölött átmászva juthatunk (43. fénykép). Ennek kürtője 3,5 méter magasságban egy 30x25 cm méretű nyílással a felszínre nyílik (44. fénykép). A barlang hossza ezzel kb. 10 méter. Képződményei nincsenek, eltekintve néhány apró huzatborsókótól. A kürtő alatti részen a védettebb aláhajlások alatt több helyen denevérürülék található.

A vastagpados triász mészkőben képződött barlang oldásos jelleget mutat. Hasadékainak falain oldásos nyomok, helyenként apró oldásüstös formák láthatóak (45. fénykép). Könnyen termelhető kitöltése, jól behatárolt bontási iránya és lejtős szerkezete előnyös kutatási lehetőséget ígér. A barlang jellege arra utal, hogy a felszínre nyílása óta kiváló üledékcsapda lehetett, így a benne rejlő üledékek és az esetleges őslénytani anyag tudományos eredményeket is hozhat.

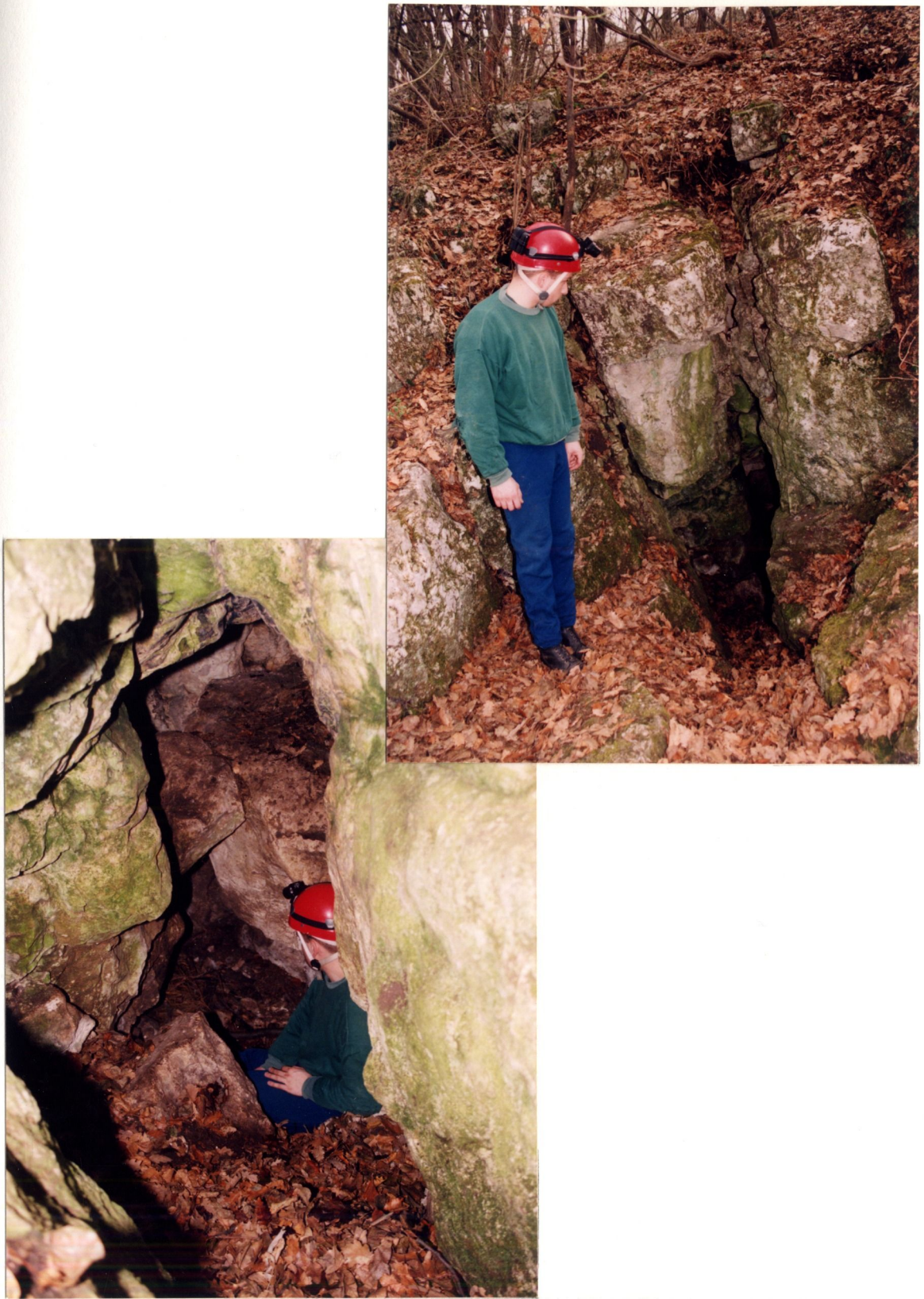
A szentantalfai Pokol-lik

Hosszmetszet

Felmérte a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület
1997. december

40-41. A szentantalfai Pokol-lik bejárata, és belseje

42. A barlang legalsó része
43. A felső üreg, melyből kürtő indul a felszínre

44. A felszínre vezető kürtő
45. Oldásos formák a bejárat melletti részen

4. Csoportélet

4. Csoportélet

1993 tavaszán alakult csoportunk taglétszáma folyamatosan nő. 1997 őszén sok új lelkes egyetemista csatlakozott egyesületünkhöz, létszámunk közelíti a negyven főt. Ebben az évben is sokfelé túráztunk, több helyen végeztünk feltáró, kataszterező munkát. Klubnapunkat továbbra is csütörtökönként tartottuk. Rendeztünk egy, az egyesületünk eddigi munkájáról szóló vándorkiállítást, amelynek megnyitója április 22.-én a veszprémi Március 15. úti klubkönyvtárban volt, és amit azóta több helyen is látogathattak az érdeklődők. Az év legkiemelkedőbb eseménye ismét a nyári táborunk volt, amit immár ötödik alkalommal rendeztünk meg.

Az 1996-os évet már a táborhelyünkön, az általunk felépített kutatóházban búcsúztattuk, majd az újévet egy vidám hangulatú közös szánkózással köszöntöttük.

Idén több alkalommal is időt fordítottunk a kutatóház fejlesztésére, és komfortosabbá tételére. Többek között befejeztük a ház külső festését, linóleummal borítottuk a padlót, lecseréltük az olajkályhát

fatüzelésűre, üzembe helyeztünk egy gáztűzhelyet, összeállítottunk egy 8 személyes emeletes ágyat, vízmelegítőt szereltünk fel, beszereztünk egy páncélszekrényt, rendet raktunk a padláson, és kicseréltük a wc ajtót. Ezekkel a munkálatokkal a kutatóállomásunk szinte teljesen elkészült. A társadalmi összefogással, vállalatok és magánszemélyek támogatásainak segítségével létesült ház negyven négyzetméteren segíti feladataink eredményes végrehajtását.

A kutatóházban pihenőhelyiség, öltöző, étkező, konyha, műszerszoba, és a padláson raktár kapott helyet.

Januárban csak egy hétvégét voltunk együtt, melyet a Csatár-hegyi bg. bontásával, és a környékbeli Malom-hegy terepbejárásával töltöttünk el, melynek során jelentősebb üreget nem találtunk.

Az év elején egy veszprémi általános iskolával és a Veszprémi Egyetem Környezetmérnöki és Kémiai Technológiai Tanszékével kötöttünk együttműködési megállapodást. A megállapodás keretében közös programok szervezését, valamint feladatok együttes megvalósítását helyeztük kilátásba.

Február első hétvégéjén folytattuk a feltáró munkát a Csatár-hegyi-barlangban. Ekkor tisztítottuk ki a barlang omladékos részében maradt kőtörmeléket. Ezek után még maradt erőnk, hogy a nagy hóban túrázzunk egyet a környéken. A következő hétvégén a csoport néhány tagja a kötéltechnikát gyakorolta a csatári kilátóban.

Az idei évben is megtartottuk közös farsangi multságunkat, amit egybekötöttünk 3 csoporttársunk születésnapjával.

Sajnos a februárnak ránk nézve volt egy szomorú eseménye is. Betörték a kutatóházunkba, ahonnan értékes műszereket, eszközöket vittek el. Ezek után szükségessé vált egy riasztó beszerelése, amit március elején sikerült is üzembe helyezni. Ez a berendezés a háztól száz méternyire lévő lakott házban is jelez.

Nőnapkor túrát szerveztünk a Dorog melletti Sátorkőpusztai-, és Tüskés bg.-ba. Másnap felutaztunk Pestre, ahol a Pálvölgyi cseppkőbarlang közönség által nem látogatott részét nézhettük meg.

Egyesületünk márciusban nagy létszámmal vett részt a "Bakony 50" teljesítménytúrán.

Április 4-ei kezdettel közös hétvégi tábor rendeztünk az Alba Régia Barlang-

kutató Egyesülettel és a budapesti MAFC Barlangkutató csoporttal. A tábor helye a PANGEA alapítvány pézsesgyőri kutatóházának sáto kertje volt. A hétvége célja a Som-hegy barlangjainak, valamint a Kőrös-hegy víznyelőinek feltáró kutatása volt.

Számunkra az év egyik legfőbb rendezvénye az eddigi munkánk eredményeit bemutató kiállítás megnyitója volt, melyen jelentős számú érdeklődő vett részt. A rendezvényt a város alpolgármestere, Arató Tamás nyitotta meg. A közönség a nyitóprogram keretében barlangokról nézhetett meg diavetítést.

A Veszprém Megyei Polgárvédelmi Parancsnoksággal való eddigi jó kapcsolatunkat ebben az évben egy együttműködési megállapodás kötésével pecsételtük meg. Ennek a megállapodásnak keretében az év során különböző rendezvényeken hajtottunk végre mentési bemutatót, melyek közül kiemelkedő volt az április 27-én a rendőrnapon tartott bemutató.

Az együttműködés egyesületünk tagjai részére URH rádiózási lehetőséget is biztosít, mely nem csak a mentési feladatok végrehajtásánál, de a kutatómunka szervezésénél is rendkívül hasznos.

Júniusig több alkalommal is végeztünk bontást a Csatári bg-ban, melynek eredményét 3 különböző alkalommal is megtekinthették az érdeklődők.

A "Csatári nap" a Csatár-hegyi Kertbarát Körrel, az "Alkohol- és drogmentes napok" pedig a Mentálhigiénés és Alkoholelles Klubbal karöltve került megrendezésre.

Az Ipari Szakközépiskolával való együttműködésünk eredményeként két napos kísérleti szakmai gyakorlatra került sor, melyen a környezetvédelmi szakos diákok vettek részt. A jövőben két hétre tervezett gyakorlat keretében a diákok barlangi víz-, és talajkémiai-vizsgálatokat, környezeti felméréseket, továbbá barlangi feltáró munkát végeztek.

Természetesen idén is képviseltük az egyesületet az Abaligeten megrendezett vándorgyűlésen. Igyekeztünk minél több barlangot megnézni, de időhiány miatt csak a Vizfő-forrás-, Spirál-, Szuadó I-II-, és az Abaligeti cseppkőbarlang mellékágát tudtuk végigjárni.

Augusztus elsejével ismét elérkezett a nyári táborunk ideje. Nyugodtan el-

mondhatjuk, hogy szép számmal vettek részt nem csak egyesületünk, hanem más barlangkutató csoportok tagjai is. A munkálatok a tervbe vett két helyszínen folytak: Som-hegyi Róka-lyuk, és Csatár-hegyi-bg.-ban. Támogatóink száma az előző évhez képest nőtt. Szabadidős programjaink voltak: diavetítés, filmvetítés, természettudományi előadások és túra a szentgáli Kő-lik bg.-ba. Táborunkba a Bakonyi Természettudományi Múzeum két rovarász szakembere is ellátogatott, akik fehér lepedő segítségével állítottak fel csapdát az éjszakai rovaroknak. Ez különleges élmény volt a tábor lakói számára.

A tíz nap alatt a Csatári bögéből 11 konténernyi anyagot sikerült kitermelnünk. A legmélyebb ponttól kiindulva elkezdtünk egy kutatóárkot ásni a terem közepe felé, valamint próba fúrásokat végeztünk. Esténként tá-

bortüzet gyújtottunk, énekeltünk, táncoltunk. Záróprogramként leány-legény búcsút tartottunk, két csoporttársunk közeli esküvője alkalmából.

A szeptember 13-án megrendezett Megyei Természetvédelmi és Barlangnap alkalmával a csatár-hegyi kutatóállomásunk volt a túra utolsó állomása. A résztvevőket forró teával vártuk, s egy rövid pihenő után levittük őket a barlangba.

Szeptember és október folyamán több túrát is sikerült szerveznünk, így a csoport tagjai az Alba Regia barlangba, a kab-hegyi Bújó-likba, Aggtelekre, és az edercsi Csodabogyós bög-be jutottak el. Az aggteleki túra során végigjárhattuk a Kossuth, Meteor, Béke, Vas Imre és a Baradla-barlang Retek-ágát.

Novemberben nekünk jutott az a megtiszteltetés, hogy házigazdái lehettünk a Barlangkutatók Szakmai Találkozójának. A háromnapos rendezvény, mely nem szűkölködött az előadásokban, a Veszprémi Egyetem aulájában kapott helyet.

Természetesen a Csatár-hegyi bög-ban a bontás a továbbiakban sem maradt el, szeptembertől november végéig, a tél és a vizsgaidőszak beálltaig folyamatos volt a munka.

November hó végén nagy létszámmal felkerestük a tapolcai Kórház- és Tavas barlangot. Akinek volt bátorsága, az a Tavas-bg. meleg vizében úszva körtúrát is csinálhatott. A fürdőzés után futóversenyt rendeztünk a

pár utcával arrébb lévő öltözőig, mivel kint borzasztó hideg volt.

Télapókor a bátrabbak vállalkoztak a minden évben megrendezett "Lefagsz 30" teljesítménytúrára.

Évek óta hagyomány a közös karácsonyi ünnepség Csatáron, így idén is állítottunk karácsonyfát a barlangban. Másnap a szentgáli Kő-lik bg-ba indult ismét egy túra ebben az évben már másodszor, így azok is megnézhatték, akik eddig még nem látták.

Az éves munkánkat, rendezvényeinket rendszeresen figyelemmel kísérte a sajtó, ennek eredményeként szép számmal jelentek meg újságcikkek. Az év végére készült el egyesületünk home page-e az interneten, mely egyelőre csak magyar nyelven mutatja be egyesületünket és munkánk eredményeit. Rendszeresen frissített ismertető, hírek, programajánló, és fotóalbum böngészhető a hálózaton. Az egyetemen létesített e-mail levelezési listánk címére érkező üzeneteket a listára feljelentkezett e-mail címmel rendelkező minden barlangász megkapja.

Év végén közel harmincan jöttünk össze, hogy a csatár-hegyi kutató-állomásunkon közösen búcsúztassuk el az Óévet.

Csúcsra ért barlangászok

Izgalmas és értékes éveket tudhat maga mögött a Veszprémi Egyetem Barlangkutató Egyesület. A három évvel ezelőtt alakult csoport évről évre színvonalasabb munkát végez.

Évtizedes hagyományokkal rendelkezik a Cholnoky Jenő Karszt- és Barlangkutató Pályázat. Amióta összeálltak a veszprémi barlangászok, azóta nyújtanak be ide pályázatokat. Az 1993. évi tevékenységükért még csak pénzjutalomban részesültek, egy év múlva a tudományos munkában elért eredményeikért különdíjat kaptak. Idén még nagyobb elismerést érdemeltek ki.

A közelmúltban Badacsonylábdiban rendezték meg a barlangkutatók szakmai találkozóját. Ebből az alkalomból értékelték a Cholnoky-pályázatokat, ahova hazánk tíz kutatócsoportja jelentkezett. A veszprémi barlangászok az 1995. évben végzett feltáró-, és kutatómunkájuk elismeréseként első díjban részesültek.

Schaffer István, a csoport vezetője elmondta, hogy a kutatócsoport jelenleg sem tétlenkedik, a Csatár-hegyen és a sümegei Vár-hegyen végeznek feltáró-, kutató munkát.

MERT

Pályázatnyertes barlangászok

A Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület első helyezést ért el az országos Cholnoky Jenő karszt- és barlangkutató pályázaton.

Az eredményhirdetésre a hétvégén Badacsonylábdiban került sor, a barlangkutatók szakmai találkozóján. Az évtizedes hagyományokkal rendelkező pályázaton hazánk tíz kutatócsoportja vett részt.

A három éve alakult veszprémi csoport az 1995. évi tudományos munkásságáért ugyan ezen a pályázaton különdíjat is kapott. A barlangász kutatócsoport jelenleg a Veszprém melletti Csatár-hegyen, a Papod-hegyen, valamint a sümegei Vár-hegy területén végez feltáró-kutató munkát. A most elért országos eredmény újabb lehetőségeket nyit az egyesület életében.

Védett lesz a Csatár-hegy

A megyeszékhely önkormányzatának környezetvédelmi bizottsága a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület megyei szervezete javaslatára foglalkozott elsőként a Csatár-hegy és környéke helyi védetté nyilvánításának kérdésével. A múlt évben már a zirci Bakonyi Természettudományi Múzeum is felkérést kapott a szakmai közreműködésre.

Futó János, az intézmény igazgatója elmondta, hogy Veszprém önkormányzatának illetékese kereste meg ez ügyben a múzeumot. Szeretnének ugyanis előzetes tájékoztatást kapni a Csatár-hegy térségének természeti értékeiről. Mivel másutt a megyében is végeztek már hasonló feladatokat, elkezdtek a vizsgálatokat. Sajnos, írásos megállapodás csak a múlt év végén született, így csak rövid előzetes jelentést adtak a területről. Az idén azonban már részletes kutatási eredményeket közölnek az év végéig. A védettségre javasolt terület 1,5–2

A térségben tavaszanként tömegesen nyílik a hóvirág

Fotó: Bali József

négyzetkilométer kiterjedésű lesz a Séd patak medrének egy szakaszával és a hegy tömbjével, a nem lakott részek kivételével.

Az elképzelésekben szereplő terület nagyon sok geológiai érdekességgel – például barlangokkal – rendelkezik. Növény-tani értékei szépszámuak, köztük kökőrcsinek, kosborok is

vannak. A madárvilág különösen fajgazdag. A fokozottan védett gyurgyalag például telepeken fészkel a területen.

A helyi védettséget a környezeti nevelés bázisává tervezik felfejleszteni, amelynek része lenne egy tanösvény – mondta el befejezésül Futó János igazgató.

B. J.

A barlangok rejtett világa

A Föld napja alkalmából április 22-én 15.00 órakor kiállítás nyílik a veszprémi Március 15. úti klubkönyvtárban, amely a barlangok rejtett világát mutatja be.

A megnyitón értékes könyveket sorsolnak ki azok között, akik a veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület feladványaira helyes válaszokat kü-

denek be április 20-ig a klubkönyvtár címére.

A kérdések a következők:

1. Hol található Magyarország leghosszabb barlangja, és mi a neve?

2. Kinek a nevét viseli a balatonfüredi barlang?

3. Hol található Veszprém megyében tavasbarlang?

A kiállítás május 30-ig tekinthető meg.

Barlangász az iskolában

A nemesvámosi általános iskolában december 3-án barlangász járt. Schäfer Zsolt a rendőrségen dolgozik, és már nyolc éve a barlangászat a hobbija.

Előadást tartott nekünk a különböző kőzetekről, a mészkőhegységekről, a barlangokról. Az elmondottakat diavetítéssel tette érdekesebbé. Mi nagy kíváncsisággal vettük kezünkbe és nézegettük a szebbnél szebb, érdekesebbnél érdekesebb kőzeteket, cseppköveket. A barlangász megígérte, hogy tavasszal levisz minket az egyik kedvenc barlangjába. Ennek nagyon örülünk, és várjuk a tavaszt.

Mitre Emil

5. b osztályos tanuló
Nemesvámos

Föld napi rendezvények

Ötnapos rendezvénysorozat keretében emlékeznek meg a Föld napjáról a Március 15. úti Klubkönyvtár szervezésében. A programokat április 22-én délután Arató Tamás alpolgármester nyitja meg, melyek között kiállítások, rendezvények, földrajzórák, ásvány- és csiga-

vásár is szerepel. A kicsiknek papírhajtogatás, a nagyobbaknak ásványkiállítás- és ékszervásár is lesz. A keddtől szombatig tartó rendezvények ideje alatt a Veszprémi Egyetem Barlangkutató Egyesületének kiállítása és vetített képes előadása látható.

T T M

Örökségünk, a Föld

„A Föld történelmének kővé dermedt lapjait lapozókat” köszöntötte Arató Tamás alpolgármester kedden délután a Március 15. úti Klubkönyvtárban, amikor megnyitotta A barlangvilág titkai című kiállítást. A Föld napja rendezvénysorozat első programjaként A Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület mutatta itt be tárlókban, fényképeken a Bakonyban, illetve a Csátár hegyen lévő barlangokban lezajlott „kalandozásaik” élményanyagát. Ízelítőt a természet által évmilliók alatt alkotott képződményekből, megkövült állati maradványokból, az ember barlangi életének dokumentumaiból.

Arató Tamás emlékeztetett arra, hogy a Föld napja akció az Egyesült Államokban született, ott, ahol először jöttek rá az emberek, hogy a civilizáció, az ipari termelés fejlődése vitathatatlan előnyök mellett számtalan veszélyt is hordoz magában. Például a környezetszennyezést, amit ha megszüntetni nem is lehet, de mérsékelni igen. Magyarország 1990-ben csatlakozott ehhez a mozgalomhoz, azóta hangoztatjuk: Ezt a Földet nem jutalomként kaptuk, hanem örökségként, nem mindegy, milyen állapotban adjuk tovább az utánunk jövő generációknak.

A hét során a klubkönyvtárban az érdeklődők rendhagyó földrajzórán vehettek részt, előadásokat hallgathattak a barlangokról, a kontinensek vándorlásáról, az ásványokról és ősmaradványokról. A barlangvilág titkai kiállítás viszont még május végéig megtekinthető. S a gyűjtők sem maradtak le semmiről, pénteken és szombaton ásványok, kőzetek, ásvány ékszerek és csigák vásárát tartják, a fiatalok részére H. Vass Ildikó mutatja be az állatfigurák hajtogatását papírból, s a legkisebbek pedig aszfalttrajzversenyen vetélkedhetnek.

J. F.

A „Nagy Sajtdarab” kutatói

Ötödször szerveztek veszprémi barlangászok feltáró táborát Csatáron

Történetünk igazából a hatvanas években kezdődött, amikor egy, a Veszprémhez közeli Csatár-hegyen legelésző tehenet egyik pillanatról a másikra „elnyelt a föld”. Pásztorunk meglepetten nyugtázta, hogy az addig jól tejelő Riska barlang-felfedezőnek sem utolsó, hiszen a mellső lábaival kétségbeesetten hadonászó állat egy évmilliók során, a természet erői és kémiai folyamatok által kialakított üreg felett harapott majdnem a fűbe.

Hosszú évekig nem történt semmi említésre méltó: az üledékekkel alaposan feltöltött kis föld alatti termet felmérték ugyan, de a további feltárás nem kezdődött meg. 1993 nyarán aztán megjelent a színen a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület lelkes és kíváncsi csapata, akik azóta is „gondozzák” a barlangot.

Idén ötödik alkalommal rendezték meg barlangkutató táborukat a hegyen, amely során ismét tovább haladtak a kívülről sokszor sziszifuszinak tűnő feltárási munkákkal. Ezen a nyáron közel ötvenen (többnyire a Veszprémi Egyetem hallgatói) látogattak el a szépen kialakított táborhelyre, ahol a napi munka, a baráti beszélgetések mellett tudományos előadások is színesítették a programot. Mindez természetesen esetükben is önzetlen Veszprém környéki támogatóknak köszönhetően valósulhatott meg (gondoljunk csak a meddő elszállítására, az élelmezésre), akik között magánembereket is találunk: így például – szerkesztőségünk

közvetítésével – a pulai Zékány József úgynevezett barlangász-beülőt ajándékozott az egyesületnek.

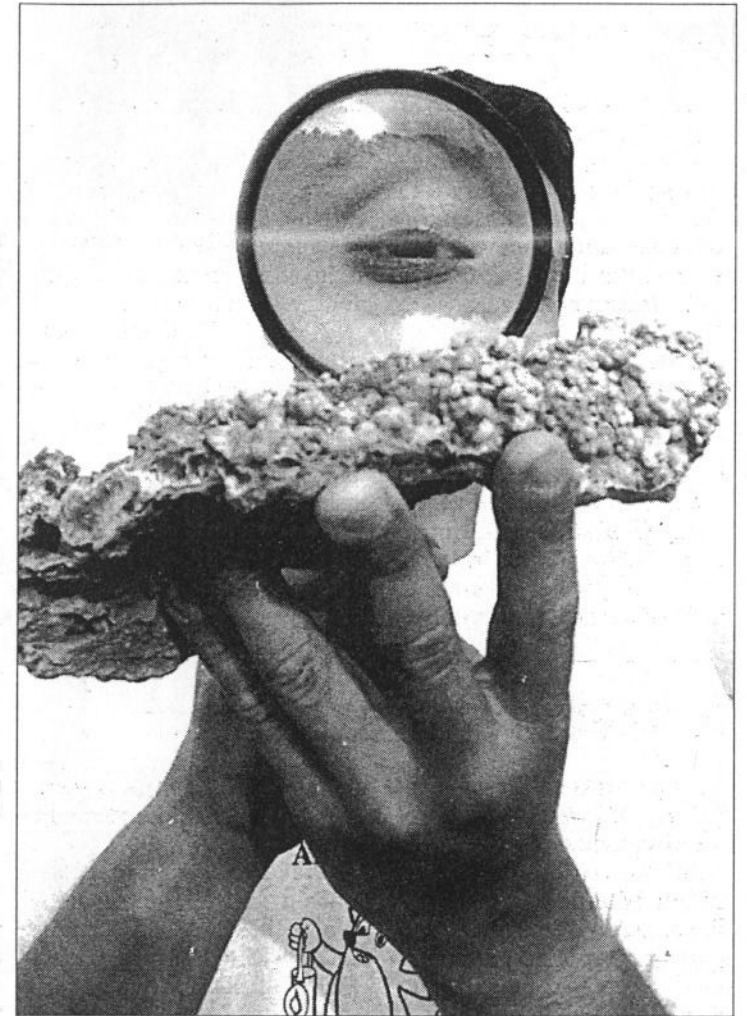
A barlang kútgyűrűkkel megerősített lejárata egy magántelek szélén található. Schäfer István, az egyesület vezetője sze-

rint nagy szerencsájuk van, mert a tulajdonossal olyan jó a kapcsolatuk, hogy nem csupán megtűri őket, de rendszeres segítségével maga is hozzájárul a munka sikeréhez. A föld alatti terembe vaslétrán jut le a látogató – na és persze azok a fiatalok,

akik kétkezi munkájának köszönhetően tárul fel a jelenleg 14 méter mély barlang. A levezető akna majdnem függőleges, így sikerült azt is megoldani, hogy elektromos felvonóval hordják a felszínre a bemosódott üledéket: eddig összesen több mint hetven teherautónyi(!) meddőt szállítottak el.

Miközben a két kutatórokban a 10–12 fokos, üdítő hidegben folyik a munka, István elmondja, hogy a terem méreteit és egyéb jellegzetességeit látva joggal bízhatnak abban, hogy a dolomithegy mélye egy komolyabb barlangot, esetleg barlangrendszert rejt. Mivel a hegy lábánál is találtak elpusztult barlangokra utaló nyomokat, akár egy gigantikus sajtdarabhoz is hasonlíthatjuk Csatárt. A kutatómunkában természetesen szakemberek is segítenek: többek között Futó János, az egyesület geológusa (a Bakonyi Természettudományi Múzeum igazgatója) és Detre Csaba, a Magyar Állami Földtani Intézet munkatársa, aki triász időszi csigákat vizsgált idén a helyszínen. A hegy egyébként felszíni természeti értékei miatt is figyelmet érdemel: jelenleg a zirci múzeum munkatársainak bevonásával folyik a lakatlan terület geológiai, biológiai irányú felmérése. A cél: Csatár-hegy minél korábbi védetté nyilvánítása.

Az egyesület ugyan Csatáron rendezte meg kutatótáborait, ám nem csupán e barlang feltárását végzik, hanem egyebek mellett Sümegen és Bándon is dolgoznak. Utóbbi település közelében

A törmelékből előkerült kőzetképződményeket nagyító alatt is megvizsgálják

található a Miklóspál-hegy, amely már tudományos szenzációval is szolgált: olyan ritka kagylófaj kövületeire bukkantak, amelyet eddig csak három külföldi lelőhelyéről ismertek a világ paleontológusai. De nem csak az őslénytan művelőinek adtak munkát a veszprémi barlangászok, hiszen a kitermelt törmelékből előkerült leletek régészek, biológusok hozzáértő kezeibe kerültek.

Mindezekből is kitűnik, hogy az egyesület tagjai igényesen igyekeznek művelni a barlang-

kutatást. Erre kellő bizonyíték, hogy 1995-ben végzett munkájuk elismeréseként az országos Cholnoky Jenő barlangkutatói pályázaton első helyezést értek el, és idén november 7. és 9. között ők rendezik meg Veszprém-ben a barlangkutatók szakmai találkozóját is. István – aki e sorok írásakor a Mont Blanc csúcsában gyönyörködik talán – nem titkolja: az érdekes előadások, diavetítéses élménybeszámolók láttán-hallatán talán új tagokkal is bővül csapatuk...

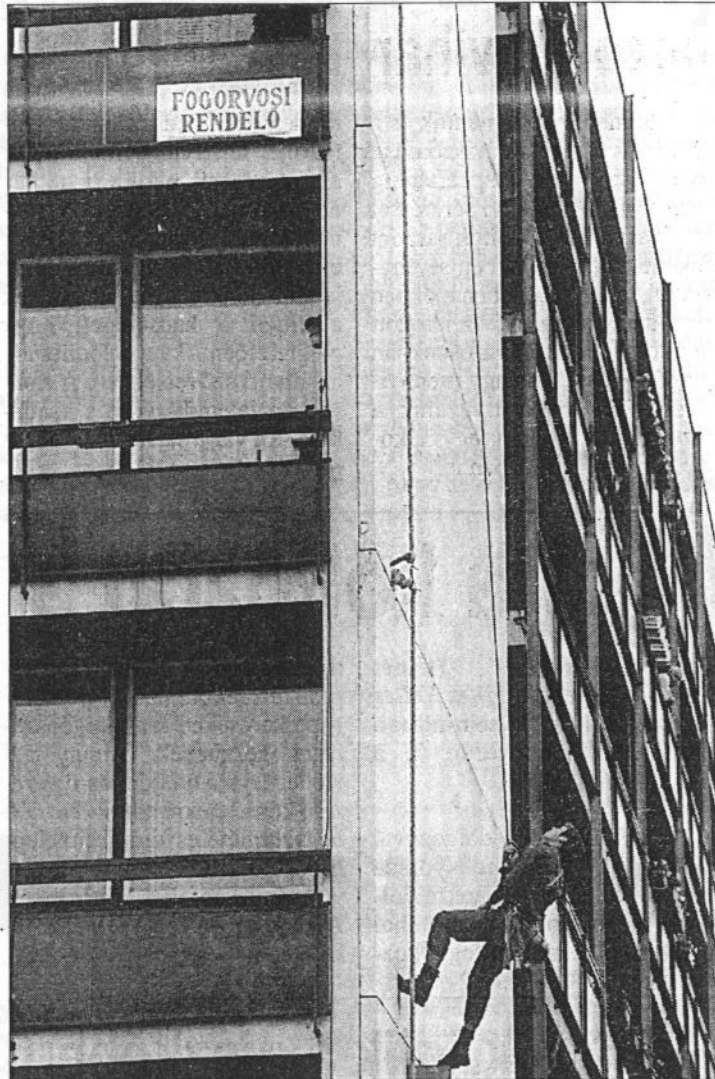
Korbély Barnabás

Barlangászéknál igazi luxusnak számít az állandó világítás és az elektromos felvonó

A szerző felvételei

Protekciós hegymászók

A magyar ember nem ismer lehetetlent. Felvételünk is bizonyítja, nincs a fogorvosi ellátásnak az a magas díja, amit ne lehetne elérni. Csak tudni kell a módját. Persze, nem is Magyarországon lennénk, ha az ügyben nem találhatnánk egy kis protekciót. Mert azért ebben az esetben a hegymászóknak sokkal könnyebb a helyzetük, mint mondjuk a mezei futóknak...

Fotó: Gáspár Gábor

Barlangászok a Bakonyban

Schafer István Zsolt, a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület irányítója immár az ötödik csatári barlangkutató tábor programjáról tájékoztatta lapunkat. Az augusztus 1-jétől 10-éig tartó programokra előzetes jelentkezéssel várják a résztvevőket.

A szakember kifejtette, hogy a tábor célja a Csatárhegyi-barlang és a Som-hegy oldalában található Rókalyuk-barlang feltárásának a folytatása, továbbá a Papod-hegy kataszterező bejá-

rása. A Csatárhegyi-barlang legmélyebb pontján egy kutatóárok mélyítését kezdik majd el a szaktáborozók. A Rókalyuk-barlangot a múlt évben találták meg, és jelenleg már 15 méter hosszúságban ismert. A barlang lapos bejáratán bemászva öt méter kúszás után – egy szűkületen átbújva – lehet bejutni az egyetlen tereméből álló barlangba. A táborozás során a terem aljzatát borító kőtörmelékkel termelik ki.

Bázisul – és napi kiindulási helyül – az egyesület kutatóháza szolgál, a Csatár-hegy északi oldalában, közel a közis-

mert kápolnához. Szállást ezen a területen felállítható saját sátorban alakítanak ki maguknak a táborozók, akiknek barlangi öltözetről, világítóeszközökről is kell gondoskodniuk. Schafer István Zsolt táborvezető a szabadidős programok közül megemlítette az esténcéti dia- és filmvetítéseket, természettudományos előadásokat, valamint a balatoni fürdőzéseket. Az érdeklődők a 20/542-070-es telefonszámon vagy a Veszprém, Jutasi út 63/A levélcímen jelentkezhetnek a táborvezetőnél.

B. J.

Barlangkutató-tábor

Immár ötödik alkalommal szerveznek barlangkutató-tábort a Csatár-hegyen, a Veszprémi Egyetem Barlangkutató Egyesület szervezésében. Az előző évek táborozásai sem múltak el nyomtalanul, várhatóan az idén is lesz dolguk bőven a jelenlévőknek. A tábor célja a Csatár-hegyi-barlang és a Som-hegy oldalában található Rókalyuk-barlang feltárásának folytatása, valamint a Papod-hegy kataszterező bejárása.

A Csatár-hegyi-barlangban az elmúlt négy évben közel 200 m³ anyagot termeltek ki. Az idén a barlang legmélyebb pontján egy kutatóárok mélyítését kezdik majd el. A Rókalyuk-barlang egyetlen tereméből áll. Ennek aljzatát mindenhol kőtörmelékkel keveredett agyagos kitöltés borítja. Az üledék kitermelésével várható a barlang folytatása. Akik érdeklődést mutatnak e tábor iránt, jelentkezhetnek a barlangászok közé Schäfer István táborvezetőnél a 06/20/542-070 számon.

Triászcsigák a barlangban

Immár ötödik alkalommal rendezték meg szokásos nyári táborukat a veszprémi egyetemi barlangkutató egyesület tagjai. Idén augusztusban a korábbi éveknél megfelelően a Csatár-hegyen dolgoztak, ahol is különböző feltárásokat végeztek. Schäfer István, az egyesület vezetője elmondta, táborukban majd ötvenen voltak, zömében a Veszprémi Egyetem hallgatói. A Csatár-hegyi barlang feltárását folytatták, ahonnan közel huszonöt m³ üledéket termeltek ki, amit a Kommunális Rt. díjmentesen elszállított. A barlang végpontjánál lévő kutatóárkot tovább mélyítették. Itt nagy mennyiségű kőtörmelék van, emiatt az árkot ácsolattal biztosították, amely további nehéz feladatokat rótt a tábor lakóira. Az üledék kitermelése során egy újabb érdekes rétegsor tárult elénk, amely a Bakonyban páratlan tudományos jelentőséggel bír.

A tábor során elkezdték a Som-hegyi Rókalyuk-barlang feltárását. Az itt folytatott munka érdekes és izgalmas eredményekkel kecsegteti a társaságot. Schäfer István kijelentette, e két barlangban nagyon sokat kell még dolgozniuk ahhoz, hogy elmondhassák, végeztek a feltárással. Az előttiük álló munka éveket vehet igénybe.

A tíznapos tábor során szerencsére baleset, sérülés nem történt.

A feltárás mellett esténként természettudományi előadásokat hallgattak, mellyel tovább gyarapították tudásukat.

A táborban előkerült különféle üledékeket megvizsgálták, illetve további vizsgálatokra szakértőknek eljuttatták. Ezen vizsgálatok eredményei során a barlangok kialakulására, fejlődéstörténetére engednek következtetni.

A Csatár-hegyen kutató barlangászok illusztris vendéget is fogadtak

táborukban. A Magyar Állami Földtani Intézet munkatársa, Detre Csaba tette tiszteletét náluk, aki triászkorú csigákkal foglalkozik. A feltárás során a Csatár-hegyi barlang felépítő kőzetéből (dolomit) triászcsigák kerültek elő, amiket a helyszínen tanulmányozott a szakember, illetve mintákat vitt is magával. A triászcsigák előkerülése óriási jelentőséggel bír, hiszen az ilyen fajta leletek országosan is ritkák.

Barlangkutatók találkozója

Veszprémet, az egyetem auláját választotta harmadik országos szakmai tanácskozása színhelyéül a barlangkutatók szervezete. Az 1910-ben

alakult társulat ma 40 helyi csoportban közel ezer taggal működik, s közöttük is elismerésre méltó munkát végeznek a Veszprémi Egyetem barlangkutatói. Nyilván ennek is köszön-

hető, hogy a Bakony vagy a Csatár-hegy föld alatti világának „búvárai” önálló kiállításon mutathatták be a város érdeklődő közönsége által már megismert eredményeiket.

A háromnapos találkozó november 8-i hivatalos megnyitóján *Arató Tamás*, a veszprémi önkormányzat alpolgármestere köszöntötte a tanácskozás résztvevőit, hangsúlyozva, hogy a város nemcsak a barlangkutatók szakmai eredményeit tartja fontosnak, nagyra értékeli civil szervezetként való működésüket is.

Az ország különböző területeiről érkezett szakemberek előadások, dia- és videofilm-vetítések során ismerkedhettek meg egymás kutatási területeivel, tapasztalataival. Ugyanakkor külön fórumot szerveztek a barlangi mentés magyarországi helyzetéről, feltételrendszeréről.

J. F.

■ **A FELSZÍNEN TALÁLT CSEPPKÓMARADVÁNYOK** bizonyítják, hogy a Veszprém és Márkó közötti térségben korábban több barlang létezett. A helyi védettségre előkészített Csatár-hegy kutatása során állapították meg ezt a szakemberek.

Irodalom jegyzék

- BÉL M.* (1736): Notitia geographico-historica Comitatus Veszprimiensis, a Georgio Gyurikovits descripta - Kézirat, Országos Széchényi Könyvtár kéziratára
- VÁLYI A.* (1799): Magyar Országnek leírása. III. kötet - Budapest
- FÉNYES E.* (1847): Magyarország leírása II. rész - Budapest
- LACZKÓ D.* (1925): jegyzetek a volt Veszprémvármegyei Múzeum kataszterében - Kézirat, Veszprém
- BERTALAN K.* (1963): A bakonybéli Somhegy barlangjainak kutatás története - Karszt és barlang, Budapest
- JAKUS P.* (1971): A Bakony-hegység földtani térképe - 20.000-es sorozat. Márkó.
- VÉGH SÁNDORNÉ* (1982): Triász Megalodontidák - Akadémiai Kiadó, Budapest
- ESZTERHÁS I.* (1984): Lista a Bakony barlangjairól - A Bakonyi Természettudományi Múzeum Közleményei, Zirc
- NYERGES M.* (1986): Jelentés a Bakonybél Kőrös-hegyen végzett barlangkutató munkáról - Kézirat, Budapest
- FUTÓ J.* (1992): Adatok a szentgáli Kő-lik-barlang fejlődéstörténetéhez - A Bakonyi Természettudományi Múzeum Közleményei, Zirc
- SCHÄFER I.* (1996): Jelentés a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület 1995. évi munkájáról - Kézirat, Veszprém
- SCHÄFER I.* (1997): Jelentés a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület 1996. évi munkájáról - Kézirat, Veszprém
- FUTÓ J.* (1997): Kutatási jelentés a Csatár-hegy természetvédelmi területté nyilvánításához - Kézirat, Zirc
- VÉGH SÁNDORNÉ* (1997): A Csatár-hegyen gyűjtött Megalodontidák meghatározása - Kézirat, Budapest
- KORDOS L.* (1997): A Csatár-hegyi-barlang gerinces maradványainak meghatározása - Kézirat, Budapest
- DETRE CS.* (1997): Felső-triász nóri kövületek a Csatár-hegyi-barlangból - Kézirat, Budapest

FAMILY FROST

GONDOS, PONTOS, JUTÁNYOS

Pannon-Sütő Ipari és
Kereskedelmi Kft.

Pannon-Sütő Kft.

8201 Pf. 208 Jutasi út 1.

☎ (88) 329 299 ☎ 322 459

A Veszprém Megyei Sütőipari
Vállalat jogutódja

NAPONTA FRISS VÁLASZTÉK

Kiadja a Veszprémi Egyetemi Barlangkutató

Egyesület

1997.

Információ: 20/ 542-070-

730-256

Vezető a Csátár-hegyi-
barlangban

VESZPRÉMI EGYETEMI

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

A Csatár-hegyi-barlang

1960 május 11-én a dejuráni órákban egy legelésző tehén lába alatt beszakadt a föld és helyén arasznyi átmérfőjű lyuk keletkezett. A tehén gazdája, *Happ József* a szomszéd gazdával és annak fiával kiágfította a lyukat, majd létre segítségével lemásztak a hét méter mély üregbe.

A barlang legmélyebb pontján csontokat találtak.

1960 május 12-én *Dani József* erdész a Megyei Múzeumnál bejelentette, hogy a Csatár-hegyen barlangra bukkantak melyben emberi csontokat találtak. A barlang felfedezését követő napokban több szakember is járt a barlangban. Az itt talált csontokról Veres László megállapította, hogy azok házi disznóiól származnak. A hazai barlangkutatókban abban az időben a víznyelő típusú barlangok foglalkoztatottak, így a barlang feltárására akkor nem került sor.

1969 novemberében parcellázásra került a Csatár-hegy keleti lejtője. Ma sem tudni miért, de a barlang bejáratát is belemérték egy telek sarkába, így került a barlang bejárata magántulajdonba.

1972-ben a hegyoldal ezen részét zárt-kertté nyilvánították, és jelentős területrendezést hajtottak végre. A földmunka során teraszokat alakítottak ki. Szemtanúk szerint I teherautónyi

termőföldet öntöttek a bejáratú gödörbe és dózserrel próbálták betemetni az üreget. Szerencsére ez a barlang méretei miatt nem sikerült. A történet után a telek - a barlang miatt - többször gazdát cserélt, s elkezdődött szeméttel való feltöltődése.

Az 1990-es évek elejére az üreg szinte teljesen feltöltődött. A bejáratú részben csak kúszva lehetett közlekedni a majdnem mennyezetig érő törmeléken.

A Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület 1993 nyarán kezdte el a barlang tervszerű feltárását. Eleinte csak vödörökkel, kézi erővel folyt a feltárás. Ma már elektromos felvonó segíti a munkát. A feltárás kezdete óta több mint 200 m³ tüledék került ki a barlangból. A barlang jelenlegi hossza 30 méter, mélysége 12 méter.

A többnyire agyagos tüledékek, a legfelső sötét színű humuszos réteg kivételével nagyon régen a legutolsó jégkorszak előtti időszakban kerültek a barlangba. A felső fiatalabb rétegekből késő-bronzkori, és középkori cseréptöredék került elő, bizonyítva a barlang korábbi nyitott állapotát, és azt, hogy a Csatár-hegy már 3500 évvel ezelőtt is lakott volt.

A barlang nagyon régen, néhány millió évvel ezelőtt elzártan a felszín alatt alakult ki. A dolomithól álló kőzet repedésében tározódó karsztvíz a felszínről bejutó csapadékvízekkel keveredve gömb formájú üregeket hozott létre. Ezek

az üregek a repedéshálózat és a réteglapok mentén szőlőfürtszerűen kapcsolódtak össze. A felszín lepusztulásával az üregrendszer a felszínre nyílt, és megkezdődött a feltöltődése. A felszínről bemosódó tüledékek feltöltötték a bejárat közelében lévő járatokat, elzárva ezzel a barlang folytatását.

A barlang jelenleg ismert egyetlen természet valaha gazdagon díszítették a cseppkő képződmények. Ezt bizonyítják a kitalított felsőbb rétegekben nagy tömegben talált lejtőredezett cseppkőroncsok. Ezek maradványai még ma is láthatóak a mennyezet védettebb részein. A képződmények pusztulását a felszínre nyíltás közvetlen és közvetett természeti hatásai okozták.

A barlang különlegessége a falakon több helyen is látható hegyvíz. Ez a képződmény a levegő páratartalmából vált ki, és a Bakonyban egyedülálló mennyiségben, helyenként több centiméter vastagságban borítja a falakat. A barlangi képződményekhez hasonlóan lassan képződik, megérinteni nem szabad.

A barlang feltárásának folytatásával remélhetően új, eddig még nem ismert járatok is feltárulnak majd.

A BARLANGVILÁG TITKAI

A
VESZPRÉMI EGYETEMI
BARLANGKUTATÓ EGYESÜLET
KIÁLLÍTÁSA

VESZPRÉMI EGYETEMI

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

ÁPRILIS 22. - MÁJUS 30.

MEGNYITÓ:

április 22-én 15⁰⁰-kor a Március 15. úti
Klubkönyvtárban

A FÖLD NAPJA RENDEZVÉNYEI
a Március 15. úti Klubkönyvtárban
1997. április 22 - 26.

- 22-én, kedden** 15.00 órakor
A BARLANGVILÁG TITKAI — KIÁLLÍTÁS
a Veszprémi Egyetem Barlangkutató Egyesülete rendezésében
Megnyitja: Arató Tamás alpolgármester
Megtekinthető: május 30-ig
A megnyitó után a rejtvénypályázat eredményhirdetése,
majd Schafer István vetítettképes előadása a Bakony barlangjairól
- 23-án, szerdán**
RENDELHAGYÓ FÖLDRAJZÓRÁK A BARLANGOKRÓL.
(Előzetes időpont-egyeztetéssel)
- 24-én, csütörtökön** 16.30 órakor
FÖLDTÖRTÉNETI SOROZAT III.
Téma: Vándorolnak-e a kontinensek ?
Előadó: Füle László geológus
- 25-én, pénteken** 16.00 - 19.00 óráig
ÁSVÁNY- ÉS CSIGAVÁSÁR
Közben: 16.30-tól
CSALÁDI JÁTSZÓHÁZ
állatfigurák hajtogatása papírból
Vezeti: H. Vass Hedikó
- 17.30-kor
ÁSVÁNYOK ÉS ŐSMARADVÁNYOK
Bemutatóval egybekötött előadás
Előadók: Bósz Imre és Németh Tamás
- 26-án, szombaton** 10.00 -19.00 óráig
ÁSVÁNYOK - KÖZETEK - ÁSVÁNYÉKSZEREK VÁSÁRA
Rendhagyó földrajzórák (előzetes időpont egyeztetéssel)
Gönczöl Imre és Gönczöl Imréné vezetésével
- 15.00 órakor
ASZFALTRAJZVERSENY
- 17.30 órakor
A BARLANGOK VILÁGA - amit csak kevesen láthatnak...
Gönczöl Imre barlangkutató vetítettképes előadása
- NON - STOP VIDEOVETÍTÉS**

A
VESZPRÉMI EGYETEMI
BARLANGKUTATÓ EGYESÜLET
ÉS A
MÁRCIUS 15. ÚTI KLUBKÖNYVTÁR

tisztelettel meghívja Önt

A
BARLANGVILÁG TITKAI
KIÁLLÍTÁS

megnyitójára

melyet 1997. április 22.-én 15⁰⁰-kor
tartunk a Március 15. úti
klubkönyvtárban

A kiállítást megnyitja:
Arató Tamás alpolgármester

VESZPRÉMI EGYETEMI

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

FAMILY FROST

GONDOS, PONTOS, JUTÁNYOS

Pannon-Sütő Ipari és
Kereskedelmi Kft.

Pannon-Sütő Kft.

8201 Pf. 208 Jutasi út 1.
☎ (88) 329 299 ☎ 322 459
A Veszprém Megyei Sütőipari
Vállalat jogutódja

NAPONTA FRISS VÁLASZTÉK

NYOMTATVÁNY

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

VESZPRÉMI EGYETEMI

Schafér István Zsolt
8200 Veszprém
Jutasi Út 63/a.
tel: 88/425-928

V. CSATÁRI BARLANGKUTATÓ TÁBOR

Veszprém - Csatár-hegy
1997. augusztus 1-10.

VESZPRÉMI EGYETEMI

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

V. Csatári Barlangkutató

Tábor

Veszprém - Csatár-hegy

1997. augusztus 1-10.

A tábor célja a *Csatár-hegyi-barlang* és a Som-hegy oldalában található *Rókalvyuk-barlang* fel-tárásának folytatása, valamint a *Papod-hegy* karszterező bejárása.

A tábor - az előző évekhez hasonlóan - a Csátár-hegy északkéleti oldalán az egyesület kutató állomásán lesz. Megközelíthető a csatár-hegyi buszforduló felől gyalog, vagy autóval, murvás úton kb. 1 km-t haladva, a kirakott jelzéseket követve.

Szállás: a tábor területén felállítható saját sátorban, korlátozott létszámban a kutatóházban. Rendelkezésre áll WC, mosdási lehetőség.

Szabadidős programok: diavetítés, filmvetítés, természetudományi előadások, barlangtúrák, ismerkedés a Bakony nagy karszterületével, esténként balatoni fürdőzés.

Egyéni felszerelés: sátor, hálósák, barlangi öltözet, világító eszköz, éjszakszék, stb.

Élelmezés: naponta kéiszeri hídleg, egyszeri meleg ételem. Egyéb beszerzési lehetőség a csatári boltból, vagy Veszprémből.

Részvételi díj: 150 Ft/fő/nap, mely mindent magában foglal. A részvétel időtartama teljesen egyéni, az előzetes jelentkezés kötelező!

Előzetes jelentkezés és információ:

88/425-928 vagy 20/542-070 - Schafer István Zsolt

táborvezető

8200 Veszprém Jutasi út 63/A

A tábor telefonszáma:

20/542-070

Munkahelyek:

1. Csatár-hegyi-barlang

A dolomitban keletkezett barlang jelenlegi hossza 30 méter, mélysége 12 méter. Kitöltése agyagos kötőmelek, melyet elektromos felvonó segítségével kell a felszínre juttatni. Az elmúlt négy év alatt kb.: 200 m³ anyagot termeltünk ki a barlangból, mely jelenleg egyetlen tereméből áll.

Ebben az évben a barlang legmélyebb pontján egy kutatóárok mélyítését kezdjük el, melyet ácsolattal biztosítunk.

2. Som-hegy, Rókalvyuk-barlang

A mészkőben kialakult barlang jelenleg 15 méter hosszúságban ismert. A múlt évben megtalált barlang érdekessége, hogy már a XVIII. században ismerték, és le is írták, ennek ellenére senki sem tudta, hogy hol található. Ha a korabeli leírás valóban erről a barlangról készült, akkor ez a barlang lényegesen hosszabb a jelenlegi állapotánál.

A barlang lapos bejáratán bennszára 5 méter kúszás után egy szűkületen átbújva jutunk az egyetlen tereméből álló barlangba. A négy méter magas tereméből két kisebb eltömődött oldaljárat indul. A terem aljzatát mindenhol kötőmelekkel keveredett agyagos kitöltés borítja. Az üledék kitermelésével várható a barlang folytatása.

A tábor során a bejárat irányából mélyített talpszinttel indulunk a barlang belseje felé. A barlangot gépkocsival közelítjük meg a táborból.

Támogatóink:

NB

SPEDIÇÃO

Szállítási és kereskedelmi Bt.

Veszprém

VESZPRÉMI EGYETEM

SZABÓ ERVINNÉ

Tésztakészítő kisiparos

Lovászpataona

KOMMUNÁLIS RT.

Veszprém

BEDECO Kft.

Zirc

DOANIMÁL Kft.

Veszprém

GYERMEK ÉS IFJÚSÁGI

ALAPPROGRAM

TANÁCSA

VESZPRÉMI MEGYEI JOGÚ

VÁROS IFJÚSÁGI

TANÁCSA

VERGA Rt.

Veszprém

PROGRAMOK

1997. december

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

VESZPRÉMI EGYETEMI

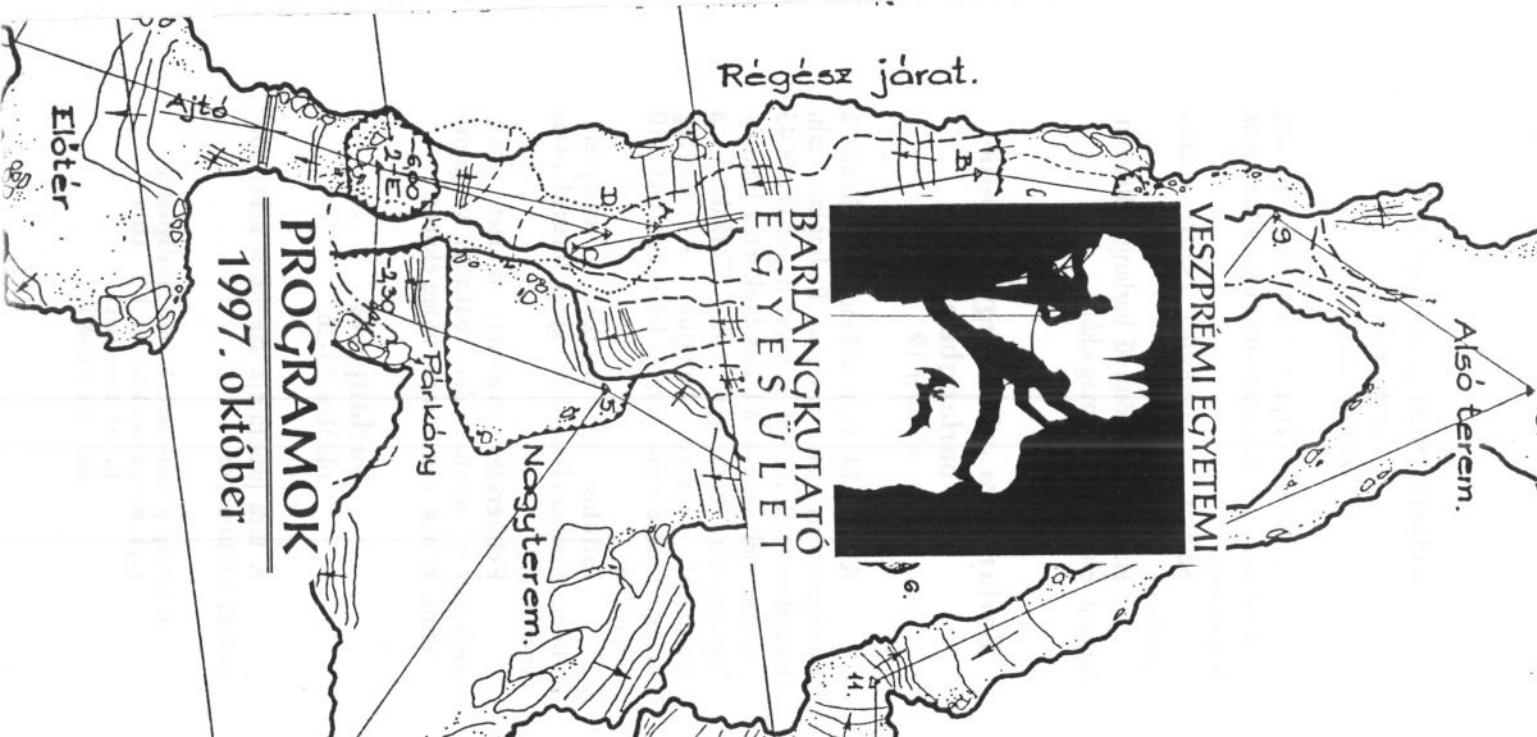
PROGRAMOK

1997. november

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

VESZPRÉMI EGYETEMI

PROGRAMOK
1997. október

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

VESZPRÉMI EGYETEMI

BARLANGI KARÁCSONY december 13. szombat

Egyesületünk idén is megszervezi barlangi karácsonyát, melyet a Csátár-hegyi-barlangban tartunk 17 órától. Süteményt, italt, néhány szem szaloncukrot és gyertyát a fenyőfára hozz magaddal. Szállítás és buli a kutatóházban. Váltócipőt hozz magaddal!

BARLANGTÚRA A SZENTGÁLI KŐ-LIK BARLANGBAN december 14. vasárnap

A dolomitban kialakult járatrendszer három nagyobb teremből és az azokat összekötő járatokból áll. A járatok hossza meghaladja a 150 métert. Túránkkal az egész barlangot bejárjuk.

Felszerelés: barlangi öltözet (overáll, rossz melegítő v. munkásruha), elemlámpa, kobak, hideg ételen.

Indulás: 9²⁵-kor a veszprémi autóbusz-pályaudvarról, v. 9³⁰-kor Csátár-hegy alól a Cseri erdő megállóból.

BARLANGGÁSZ SZILVESZTER december 29. - január 1.

Barlangász szilveszteri bulinkra hívünk, melyet a Csátár-hegyen az egyesület kutatóházában tartunk. A három nap alatt lehetőség lesz gyalogútrákra, hó esetén szánkózásra is.

Hálósákok, túrafelszerelés, hidegételmet, szánkót, hozz magaddal. És a pezsgőt se felejsd otthon! Étkezés: ebéd közösen, a többi egyénileg.

BUÉK!

A hétfégi programokról bővebb felvilágosítást kaphatsz csütörtökönként 19⁰⁰-kor a

B. 203 teremben.

Info: Schafer István Zsolt - 88/425-928,

vagy - 20/730-256

FELTÁRÓ MUNKA A CSATÁR-HEGYEN november 21-23.

A hétfőre célja a Csátár-hegyi-barlang feltárásának folytatása.

Szállás az egyesület kutatóházában.

Hálósákok, könnyű barlangi öltözet, lámpát, váltócipőt, ételmet hozz magaddal!

BARLANGTÚRA A TAPOLCAI KÖRHÁZ-ÉSTAVAS-BARLANGBAN november 30. vasárnap

Túránk során a Körház-barlang legújabbban felfedezett részeit is bejárjuk. A Tavasz-barlangban a megemelkedett vízszint miatt csak a korábban csónakkal bejárható részen lehet túrázni, derékig vízben gázolva.

Kötelező felszerelés: barlangi öltözet, teljes váltás ruha, fő és tartalék világítás, kobak, hideg ételen.

Indulás: 9⁰⁰ - kor a veszprémi autóbusz-pályaudvarról a tapolcai busszal.

A hétfégi programokról bővebb felvilágosítást kaphatsz csütörtökönként 19⁰⁰-kor a

B. 203 teremben.

Info: Schafer István Zsolt - 88/425-928,

vagy - 20/730-256

Feltáró munka a Csátár- hegyen október 10-12.

A hétfőre célja a Csátár-hegyi-barlang és a som-hegyi Rókalyuk-barlang feltárásának folytatása.

Szállás az egyesület csatári kutatóházában.

Hálósákok, könnyű barlangi öltözetet, lámpát, ételmet, hozz magaddal!

Barlangtúra a kab-hegyi Bújó-lik- barlangban október 19.

A Bújó-lik víznyelőbarlang bejáratát a Kab-hegy nyugati lejtőjén Padragkút falu határában találjuk. 150 méteres hosszával és 43 méteres mélységével a 60-as években a Bakony legnagyobb barlangja volt. Túránkkal a barlangot teljesen bejárjuk. A barlang megközelítése csak gyalog lehetséges (kb. 10 kilométer).

Indulás: 9²⁰ perckor a veszprémi autóbusz-pályaudvarról az ajkai busszal (4-es kocsistállás).

Felszerelés: barlangi öltözet (rossz melegítő v. munkásruha), bakancs v. gumicsizma, kobak, elemlámpa, hideg ételen.

Barlangtúra október 23-26.

A túra programja szervezés alatt, pontosítás a klubnapon.

A hétfégi programokról bővebb felvilágosítást

kaphatsz csütörtökönként 19⁰⁰-kor a

B. 203 teremben.

Info: 20/542-070

PROGRAMMOK

VESZPRÉMI EGYETEMI

BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET

1997.
április

Barlangkutató tábor a Kőrös-hegy térségében

Pénzesgyőr, április 4-6.

Egyesületünk az *Alba Regia Barlangkutató Egyesülettel* és a budapesti *MAFC Barlangkutató Csoporttal* közösen hétfői tábort szervez a Bakonyban.

A tábor **célja** a Som-hegy barlangjainak, valamint a Kőrös-hegy víznyelőinek feltáró kutatása.

A táborban bárki **részt vehet** aki kedvet érez a feltáró munkához.

A tábor **helye**: a PANGEA alapítvány kutatóházának sáto kertje (Pénzesgyőr Béke út 57.)

Szállás: saját sátorban, mosdási-és ételmelegítési lehetőség a házban.

Felszerelés: sátor, hálósák, barlangi öltözet, hideg élelem. A szükséges engedélyekről és a számszámokról gondoskodunk.

Utazás: előzetes megbeszélés a klubnapon.

Barlangtúra a Bakonyban

április 13. vasárnap

Gyalogtúrával egybekötött barlangtúrát szervezünk a Bakonyban. Az indulás időpontját és az uticélt a klubnapon ismertetjük.

A barlangvilág titkai kiállítás

Szeretettel várunk kiállításunk megnyitóján, amely egyesületünk eddigi munkájának eredményeit, és az általunk kutatott barlangokat mutatja be.

A kiállítás megnyitója **április 22.-én kedden 15⁰⁰-kor** lesz, a Március 15. úti Klubkönyvtárban.

Feltáró munka a Csatár-hegyen

április 25-27.

Ezen a hétfégen folytatjuk a Csatár-hegyi-barlang feltárását, illetve a kutatóház külső festését.

Felszerelés: hálósák, barlangi öltözet, hideg élelem.

A programokról bővebb információ szerezhető a csütörtöki klubnapokon 19⁰⁰-kor az egyetem B/204 termében,
vagy telefonon:

20/ 542-070